

INSTITUTUL NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI
NATIONAL INSTITUTE OF JUSTICE

CORECTITUDINE LINGVISTICĂ ÎN ACTELE JUDECĂTOREȘTI

Ghid pentru audienții Institutului Național al Justiției

Chișinău • 2020

**CORECTITUDINE
LINGVISTICĂ
ÎN ACTELE
JUDECĂTOREȘTI**

(Ghid pentru audienții Institutului Național al Justiției)

Chișinău • 2020

CZU 811.135.1'38:34(075)

C 71

COORDONATORI:

Ecaterina POPA, magistru în drept, formator, șef Direcție instruire și cercetare, Institutul Național al Justiției

Gheorghe BUDEANU, formator, Institutul Național al Justiției

Ghidul „Corectitudine lingvistică în actele judecătorești”
a fost elaborat de către formatorii Institutului Național al Justiției
și este destinat audienților acestui centru de formare
a viitorilor procurori și judecători.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Corectitudine lingvistică în actele judecătorești: (Ghid pentru audienții Institutului Național al Justiției) / Institutul Național al Justiției; Coordonatori: Ecaterina Popa, Gheorghe Budeanu. – Chișinău: Institutul Național al Justiției, 2020 (ÎS FEP „Tipografia Centrală”). – 108 p.: tab.

Referințe bibliogr. în subsol. – 500 ex.

ISBN 978-9975-151-88-7.

CUPRINS

Cuvânt-înainte	5
I. Manualul de scriere juridică al judecătorului	7
II. Corectitudine lingvistică în actele judecătorești	45
1. Sugestii de redactare pentru partea introductivă a actului judecătoresc	46
2. Propozițiile lungi afectează negativ claritatea textului juridic	56
3. Expuneri întocmai în diferite acte judecătorești.....	61
4. O ingeniozitate nedorită – predicatul pus la începutul propoziției.....	64
5. Lipsa virgulei sau folosirea ei neadecvată în propoziție	67
6. Cazuri frecvente de incorectitudine lingvistică în actele judecătorești.....	71
7. Folosirea propoziției DE după numerele cardinale.....	85
8. Putem evita LA DATA DE sau ÎN DATA DE?	86
9. Cum vom scrie corect ora cu cifre	88
10. Incertitudine la scrierea sumelor cu multe cifre	90
11. Folosirea greșită a pronumelui de accentuare	90
12. Unde și când folosim MAJUSCULE.....	91
13. Lipsa semnelor diacritice face PATURI din PĂTURI.....	94
14. Cuvinte și expresii corecte necesare pentru redactarea unui act procesual	95
15. ACCENTUL potrivit la locul potrivit... ..	97
16. Cum scriem NUMERALELE	98
17. Folosim corect GHILIMELELE și PARANTEZELE?.....	99
18. Respectăm ACORDUL dintre subiect și predicat.....	100
19. Să nu încurcăm articolele posesive A, AL, AI, ALE	102
20. VERBA VOLANT, SCRIPTA MANENT.....	104
21. TOPICA gramaticală este „haina curată” a unui text	106

Cuvânt-înainte

Corectitudine lingvistică în actele judecătorești este un ghid, inițial conceput și realizat de formatorii Institutului Național al Justiției ca material didactic în cadrul disciplinei *Stilistica și redactarea juridică*, inclusă în programul de formare inițială al INJ pentru a dezvolta competențele audienților la scrierea și redactarea textelor juridice. Produsul final însă a depășit aceste așteptări. Ghidul este recomandat responsabililor de elaborarea și redactarea hotărârilor judiciare de orice tip și nivel.

E imposibil să-ți pui drept scop o analiză a tuturor problemelor de stilistică, inclusiv de vocabular, de sintactică și punctuație specifice textelor cu caracter juridic. De aceea, acest ghid a fost pregătit în baza analizei stilistice a unor acte judecătorești propuse spre redactare pentru a fi editate în volume apărute cu sigla Institutului Național al Justiției. În paginile lui, autorii s-au referit la cele mai frecvente incorectitudini și inadvertențe lingvistice comise în prezent la scrierea textelor juridice.

Sigur, limba, inclusiv limba română, este un organism viu, mereu în transformare, ceea ce solicită și din partea autorilor de texte juridice – deși există anumite calapoade în acest domeniu – să exerseze mereu în expunerea clară a gândului, scrierea corectă a textului, astfel ca textul, mai ales în cazul judecătorilor, să fie înțeles de oricare justițiabil. O hotărâre judecătorească scrisă agramat, fără logică și claritate constituie un semn al indiferenței (sau necărturării) autorului ei și, în consecință, îi subminează autoritatea și integritatea.

În acest context, am acceptat cu o deosebită plăcere propunerea dlui **Tudor Papuc**, secretar-șef adjunct al Curții Constituționale, de a include în prezentul ghid și *Manualul de scriere juridică al judecătorului*, editat în 1991 de Centrul judiciar federal din SUA. Este o achiziție bună, de real folos, ceea ce a făcut să deschidem ghidul anume cu acest text în traducere din engleză de Tudor Papuc

și **Cezara-Elena Polisca**, șefa Secției didactico-metodică și formare formatori a Institutului Național al Justiției. Ceea ce ne-am permis este că am eliminat din textul *Manualului* trimiterile la anexele acestuia, dar și anexele, deoarece ele țin de jurisprudență străină și ne-au părut inutile aici.

Menționăm că, în procesul de realizare a prezentului ghid, am avut și noi „ghizii” noștri – autori de ediții privind corectitudinea limbii române. Pe unii dintre ei îi propunem și dumneavoastră. Fiind convinși că broșura *Corectitudine lingvistică în actele judecătorești* nu va răspunde la toate întrebările privind scrierea corectă în limba română a textelor juridice, mai adăugăm: Vitalie Marin – *Stilistica și cultivarea vorbirii*, Chișinău, 1991; Teodora Irinescu – *Lingvistică juridică*, Iași, Casa Editorială „Demiurg”, 2003; Irina Condrea – *E timpul să vorbim corect*, Editura Prut, 2014; Svetlana Guțu – *Corectitudinea textelor juridice*, Chișinău, 2018; Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Filologie – *Ghid de exprimare corectă*, Chișinău, 2014; Institutul European din România – *GHID STILISTIC de traducere în limba română pentru uzul traducătorilor acquis-ului comunitar*, București, 2008 etc.

Diana SCOBIOALĂ,
dr. hab. în drept, conf. univ.,
Directorul Institutului Național al Justiției

I. Manualul de scriere juridică al judecătorului

EDIȚIA A DOUA

Prefață la ediția întâi

Legătura dintre tribunale și public o face cuvântul scris. Cu rare excepții, tribunalele comunică cu părțile proceselor judiciare, cu avocații, cu alte tribunale și cu întreaga comunitate prin intermediul hotărârilor judecătorești. Oricare ar fi statutul legal și constituțional al tribunalelor, cuvântul scris rămâne, în cele din urmă, sursa și măsura autorității lor.

Nu este suficient ca o hotărâre să fie corectă – ea trebuie să fie justă, rezonabilă și ușor de înțeles. Sarcina hotărârii judecătorești este să explice, să convingă și să mulțumească lumea că hotărârea este principială și logică. Ceea ce spun tribunalele și modul în care o spun sunt la fel de importante ca soluția pe care o dau. Sunt importante pentru cititori. Dar sunt importante, deopotrivă, pentru autori, pentru că prin scris se verifică gândirea care stă la baza hotărârilor. „Scrierea de bună calitate constituie, în esență, gândirea clară scoasă la lumină” (Ambrose Bierce, *Write It Right*, 6, ediție revăzută, 1986).

Pentru a servi cauza scrierii unei hotărâri adecvate, Centrul judiciar federal a pregătit acest manual. El nu constituie un decret autoritar privind scrierea de bună calitate, subiect cu privire la care literatura abundă. Mai curând, el distilează experiența și reflectă opiniile unui grup de judecători experimentați, fiind verificat de o comisie distinsă de redactori. Niciunul dintre ei nu ar aborda sarcina scrierii unei hotărâri sau nu ar descrie procesul așa cum ar face-o alții. Totuși, deși este un demers cu totul individual, se conturează principii general acceptate privind hotărârile adecvate, iar ele fac obiectul acestui manual.

Sperăm că judecătorii și asistenții lor judiciari vor considera util manualul și că acesta va sprijini cauza pentru care a fost pregătit.

William W. Schwarzer,
Director emerit, Centrul judiciar federal

Prefață la ediția a doua

Au trecut mai mult de douăzeci de ani de când Centrul judiciar federal a publicat prima ediție a manualului de scriere juridică al judecătorului. În această perioadă relativ scurtă, multe din asumpțiile noastre de bază privind comunicarea scrisă au fost afectate în esența lor de schimbările tehnologice. Ca în cazul cărților, al revistelor și al ziarelor, ordinele și hotărârile scrise de judecători sunt predispuse mai curând să ia forma imaginii digitale, decât cea a obiectelor tangibile.

Într-adevăr, date fiind cantitatea scrierii curente înglobate în protocoalele trunchiate ale mijloacelor de presă sociale și alte forme de exprimare în „timp real”, claritatea și calitatea persuasivă pe care autorii primei ediții au urmărit s-o predea sunt deosebit de importante pentru scrierea judecătorilor. Dar elementele scrierii de bună calitate sunt, în mod remarcabil, constante și credem că veți ajunge la concluzia că principiile explicate atât de atent în prima ediție nu sunt mai puțin aplicabile astăzi.

Jeremy D. Fogel,
Director, Centrul judiciar federal

I. Introducere

Hotărârile judecătorești urmăresc realizarea a trei funcții. În primul rând, hotărârile scrise le comunică părților și avocaților lor atât concluziile unui tribunal, cât și motivele acestora. În al doilea rând, atunci când sunt publicate, hotărârile aduc dreptul la cunoștința judecătorilor, a universitarilor, a altor juriști și a publicului interesat. În fine, pregătirea unei hotărâri scrise îi impune autorului o disciplină intelectuală, pretinzându-i judecătorului să aducă claritate în motivarea sa și să evalueze caracterul suficient al sprijinului jurisprudențial pentru aceasta.

Hotărârea trebuie să expună corect, clar și precis faptele care au importanță și normele juridice, și să demonstreze, prin analiza ei, caracterul rezonabil al concluziilor. Expunerea greșită a faptelor care prezintă importanță sau a jurisprudenței relevante constituie un semn al indiferenței și subminează autoritatea și integritatea hotărârii. Scrierea neclară și ambiguă reflectă lipsa unei gândiri clare a autorului și înfrânge scopul hotărârii.

Acest manual a fost conceput să-i încurajeze pe judecători și pe asistenții judiciari să gândească în mod critic despre scrierea lor – nu doar despre ceea ce trebuie inclus și exclus, ci și despre cum să scrie bine. Ne așteptăm ca judecătorii nou-numiți în funcție și asistenții lor judiciari să fie principalii utilizatori ai manualului. Acesta adoptă o abordare funcțională privind scrierea de hotărâri judecătorești: descrierea considerentelor care apar la fiecare etapă a procesului de scriere și de redactare; recomandarea de tehnici de organizare și stilistice; explicarea motivelor care stau la baza recomandărilor sale. Conducându-se după principiul, potrivit căruia nu există un singur mod corect de a scrie o hotărâre judecătorească, manualul explorează alternative și considerente care să ajute la alegerea lor.

Manualul ar trebui să-i ajute și pe judecătorii experimentați să-și revadă scrierea și stilul. Profesorul Robert Leflar a scris următoarele:

Mândria de autor nu constituie în niciun caz un rău absolut. ...

[A]ceastă mândrie îl poate face pe om să muncească asiduu și cu eforturi pline de meticulozitate. Cele mai slabe hotărâri pot fi scrise de judecători care nu au pic de mândrie în ei, care consideră pregătirea lor o corvoadă. Mândria în cazul muncii bine făcute constituie un incident oportun măiestriei în orice sferă de activitate, inclusiv în drept. O opinie în care autorul nu dă dovadă de mândrie nu se poate dovedi a fi suficient de bună.¹

Acest manual nu urmărește să proclame modul corect de scriere a unei hotărâri. Cine încearcă să emită reguli autoritare de scriere de calitate provoacă dezbatere și comparații. În acest sens, un judecător a spus: „Am o regulă supremă: să nu mă conduc după nicio regulă”. Într-adevăr, într-un text de bază despre scrierea de calitate, E.B. White a recunoscut că „regulile stilistice de acest gen reprezintă oarecum o chestiune de preferință personală și până și regulile consacrate ale gramaticii sunt deschise criticii”.²

În schimb, scopul manualului este să stimuleze judecătorii să se gândească la fel de des la scrierea hotărârilor lor, așa cum o fac atunci când pronunță soluțiile cazurilor cu care se confruntă. Judecătorii ar trebui să se întrebe: „Scriu în acest mod pentru că așa am făcut-o întotdeauna sau există un mod mai bun? Există vreun motiv pentru organizarea hotărârii în acest mod? Pentru includerea acestor fapte? Pentru tratarea mai detaliată a acestei chestiuni? Pentru citarea acestui caz? Oare enunțul acesta este clar? Oare este nevoie de toate cuvintele pe care le conține?”.

În părțile următoare, manualul îi conduce pe cititori prin procesul de scriere a unei hotărâri. Partea a doua sugerează chestiunile care trebuie avute în vedere pentru a decide dacă trebuie scrisă o

¹ Robert Lefflar, *Some Observations Concerning Judicial Opinions*, 61 Colum. L. Rev. 810, 813 (1961).

² William Strunk, Jr., & E.B. White, *The Elements of Style* xvii (ediția a patra, 2000).

opinie formală, un memorandum sau o opinie nepublicată. Partea a treia pune în discuție pașii pe care trebuie să-i întreprindă un judecător înainte de a începe să scrie. Partea a patra pune în discuție organizarea și conținutul unei hotărâri. Partea a cincea oferă sugestii privind limbajul, stilul și redactarea. Partea a șasea prezintă considerente pentru scrierea comună a unei hotărâri, comentarea hotărârilor altor membri ai tribunalului și scrierea opiniilor disidente și concurente.

II. Stabilirea întinderii hotărârii

Hotărârea judecătorească informează părțile despre rezultatul cazului lor și articulează principiile juridice pe care se bazează pentru a-i ghida pe membrii judiciarului, pe avocați, pe universitari și publicul larg. Pentru că hotărârile scrise servesc atât funcției de soluționare a litigiilor, cât și funcției de creare a dreptului, ele variază în formă de la un enunț sau de la ordine sumare nepublicate la hotărâri structurate din punct de vedere formal, pline de citate, pregătite în mod detaliat. O hotărâre concepută doar să informeze părțile despre soluția litigiului lor nu ar trebui să fie la fel de elaborată ca una concepută să servească drept precedent. Înainte de a începe să scrie, judecătorii ar trebui să decidă care va fi scopul hotărârii și cum s-o scrie pentru a se potrivi cu acel scop.

Trei tipuri de hotărâri

Acest manual se va referi la trei tipuri de hotărâri scrise: hotărâri detaliate, opinii memorandum și ordine sumare.

Hotărârile detaliate sunt cele care prezintă o descriere structurată a faptelor, a principiilor juridice și a hotărârilor relevante pentru un anumit caz. Semnificația sau numărul chestiunilor prezentate într-un caz, caracterul nou al problemei pe care o ridică și complexi-

tatea faptelor se numără printre factorii care determină gradul de detaliere a unei hotărâri.

Opiniile memorandum sunt oportune dacă hotărârea nu pretinde o explicație structurată, comprehensivă, ci are nevoie de o explicație a raționamentului. În general, acestea sunt scurte și informale și pot sau nu pot fi publicate. Hotărârile *per curiam* sunt incluse, de obicei, în această categorie.

Ordinele sumare descriu, pur și simplu, dispozitivul cauzei. Uneori, acestea includ o relatare scurtă a constatărilor și a concluziilor, însă adesea furnizează explicații puține sau nicio explicație. Ordinele sumare nu sunt publicate, de obicei.

Următoarea secțiune pune în discuție factori pe care ar trebui să-i aibă în vedere un judecător atunci când stabilește tipul hotărârii pe care o va scrie.

Factori de avut în vedere

Trei factori influențează întinderea și stilul unei hotărâri: complexitatea situației de fapt și natura problemelor juridice, audiența căreia îi este destinată, și caracterul public al hotărârii. Deși manualul tratează toți factorii în mod separat, aceștia sunt legați între ei.

Situația de fapt și problemele juridice

Complexitatea situației de fapt și natura problemelor juridice sunt factorii principali care determină tipul hotărârii necesare. Dacă precedentele sunt clare și dacă faptele materiale nu sunt complicate, întinderea opiniei va fi limitată. Dacă normele juridice incidente sunt neclare sau dacă faptele materiale sunt complexe, sunt necesare expuneri și analize pentru a explica motivele care au stat la baza hotărârilor. Unele cazuri care prezintă tipare de fapte complexe pot pretinde o punere în discuție în detaliu a faptelor, chiar dacă dreptul aplicabil poate constitui o chestiune simplă. Alte cazuri care ridică

probleme juridice noi pot pretinde o analiză extinsă a dreptului și a politicilor publice.

Întinderea unei hotărâri va fi influențată de cât de bine dezvoltat este dreptul cu privire la chestiunea în discuție. Judecătorii ar trebui să aibă în vedere dacă acea chestiune a fost rezolvată anterior cu titlu de autoritate și dacă o altă hotărâre va contribui la dezvoltarea sau la explicarea dreptului. Dacă acea chestiune a fost pusă în discuție în profunzime în hotărârile anterioare, judecătorii nu trebuie să caute originile dreptului sau să dezvolte interpretarea acestuia. În unele cazuri, este suficient să se afirme o hotărâre din motivele prezentate de tribunal în continuare. Dacă hotărârea doar acoperă un gol în dreptul existent, este nevoie de puțin mai mult decât de o explicare a principiilor aplicabile și a motivelor pentru care tribunalele au ales să le aplice. Totuși, dacă hotărârea contribuie la dezvoltarea dreptului, este potrivită o hotărâre scurtă, una *per curiam* publicată sau o opinie memorandum. Un ordin sumar se poate dovedi suficient, dacă dreptul existent clar este aplicat, pur și simplu, în cazul unor fapte necontestate sau care devin incontestabile în recurs, pentru că, de exemplu, există constatări ale unor jurați sprijinite de un probatoriu substanțial.

Totuși, atunci când o hotărâre tratează sfere mai puțin dezvoltate ale dreptului și instituie o regulă nouă sau modifică una veche, judecătorul nu trebuie să se gândească doar la raționamentul hotărârii, ci și la impactul ei, ca precedent. Judecătorul trebuie să trateze și să analizeze precedentele din această sferă, direcția nouă pe care o ia dreptul și efectele hotărârii pentru dreptul existent. Chiar dacă se pare că părțile procesului nu au nevoie de o expunere detaliată a faptelor, hotărârea trebuie să prezinte suficiente fapte care să definească pentru alți cititori precedentul pe care îl creează și pentru a-i delimita acțiunea. Precedentele pertinente – și politicile publice pertinente – ar trebui analizate suficient de detaliat pentru a stabili raționamentul soluției.

Audiența

Hotărârile sunt scrise, în primul rând, pentru părțile procesului și pentru avocații lor, precum și pentru tribunalele inferioare sau pentru instituțiile ale căror decizii sunt verificate. Dacă o hotărâre este adresată părților, ar trebui să le ofere o descriere corectă și atență a situației dedusă judecății, ceea ce a hotărât tribunalul și care au fost motivele hotărârii. Acest fapt poate fi realizat, în general, fără o hotărâre detaliată. Părțile cunosc situația de fapt și, de obicei, nu vor fi interesate de o explorare extensivă a dreptului, alta decât cea necesară pentru a-i oferi părții perdante o explicație clară privind soluția.

Judecătorul trebuie să se întrebe, de asemenea, dacă hotărârea are ceva de spus și altor persoane, în afară de părțile procesului. Hotărârile concepute să informeze și alte audiențe pot pretinde dezvoltarea situației de fapt și o analiză juridică suplimentară. Întinderea analizei și gradul ei de detaliere depind de obiectul cauzei, de publicul-țintă. Judecătorii pot porni de la premisa unui nivel de familiaritate cu dreptul din partea avocaților. Dar dacă un caz presupune o sferă mai puțin cunoscută a dreptului, cu care sunt familiari, în principal, specialiștii – dreptul fiscal, dreptul muncii, dreptul concurenței, de exemplu –, va fi necesară tratarea cuprinzătoare a faptelor și a contextului juridic, iar judecătorul ar trebui să evite utilizarea limbajului tehnic și ar trebui să definească orice termeni tehnici care trebuie utilizați.

O hotărâre care trimite la rejudecare un caz trebuie să-i explice instanței inferioare ce se așteaptă de la rejudecare. O hotărâre care stabilește liniile directoare pe care trebuie să le respecte tribunalele, trebuie să descrie suficient situația de fapt, raționamentul juridic și fundamentul de politică publică al liniilor directoare, încât judecătorii să le aplice corect.

Judecătorul trebuie să aibă în vedere dacă o descriere a situației de fapt și analiza juridică ce explică în mod adecvat hotărârea părților îi va permite unei instanțe superioare să înțeleagă pe ce se fundamentea-

ză hotărârea. Atunci când o hotărâre se bazează pe o situație de fapt complexă, este necesară o explicație mai elaborată pentru părți, care poate fi de ajutor pentru instanța de recurs. Și atunci când o hotărâre presupune chestiuni noi sau o sferă emergentă a dreptului, este oportun să se identifice evoluția anterioară a dreptului și să se explice într-o anumită măsură rațiunile juridice și de politică publică. Totuși hotărârile nu trebuie transformate în opinii sau vehicule propagandistice.

Membrii publicului larg vor citi arareori hotărârile. Însă reporterii din mass-media vor comunica ceea ce consideră ei că este esențial într-o hotărâre despre care consideră că este de interes public. Atunci când o hotărâre tratează o chestiune de interes public general sau atunci când este predispusă să atragă atenția media, ar trebui scrisă de o manieră care va elimina neînțelegerile. Dovada unei hotărâri bine redactate este faptul că aceasta poate fi înțeleasă de un nespecialist inteligent.

Publicarea

Curțile de apel au adoptat reguli, proceduri operaționale interne și alte politici privind publicarea și nepublicarea hotărârilor. Unele politici precizează criteriile privind necesitatea publicării unei hotărâri. De exemplu, Regula de circuit D.C. 36(c)(2) stabilește următoarele criterii privind publicarea.

Hotărârile, memorandumurile sau alte declarații care explică baza acțiunilor acestei instanțe atunci când pronunță un ordin sau o decizie vor fi publicate, dacă este îndeplinit unul sau mai multe din criteriile următoare:

(A) *Cu privire la o chestiune substanțială pe care o soluționează, este un caz de primă importanță sau primul caz care prezintă chestiunea în fața acestei curți;*

(B) *Alterează, modifică sau clarifică în mod semnificativ o soluție pronunțată anterior de către curte;*

(C) *Atrage atenția la o normă existentă de drept care pare să fi fost ignorată în general;*

(D) Critică sau pune la îndoială dreptul existent;

(E) Rezolvă un conflict aparent dintre hotărârile din interiorul circuitului sau creează un conflict cu hotărârile dintr-un alt circuit;

(F) Anulează o decizie publicată a unei agenții sau a unui tribunal districtual sau afirmă o decizie a unui tribunal districtual pe baza altor motive decât cele prezentate în hotărârea publicată a tribunalului districtual;

(G) Reclamă publicarea în lumina altor factori care le fac să fie de interes public general.

Criterii similare există în: Regula Primului Circuit 36 (b)(1); Regula Circuitului al Patrulea 36(a); Regula Circuitului al Cincilea 47.5.1; Procedura operațională internă a Circuitului al Șaselea 32.1 (b); Regula Circuitului al Nouălea 36-2 și Procedura operațională internă a Circuitului Federal 10.

Alte circuite au linii directoare mai generale, acordându-le judecătorilor o marjă discreționară privind publicarea hotărârilor. Cel de-al Treilea Circuit, de exemplu, are „două tipuri de hotărâri: care constituie precedente și care nu constituie precedente”, iar „hotărârile care constituie precedente sunt publicate pe site-ul de internet al curții”.³ Cel de-al Doilea Circuit permite pronunțarea printr-un ordin sumar „[A]tunci când hotărârea din acel caz este unanimă și fiecare judecător din complet consideră că hotărârea nu va servi niciunui scop jurisprudențial ...”.⁴ Altfel, trebuie publicate hotărârile scrise, inclusiv opiniile *per curiam*.⁵

În cadrul tribunalelor districtuale, decizia privind publicarea ține

³ 3d Cir. I.O.P., cap. 5.1, 5.2. *Vezi și* 7th Cir. R. 32.1 („Evitarea publicării lipsite de unele hotărâri constituie o politică a circuitului.”); 8th Cir. I.O.P. IV.B („Completul stabilește dacă hotărârea ... trebuie publicată sau nu.”); 11th Cir. I.O.P.6 („Hotărârile despre care completul consideră că nu au valoare de precedent nu sunt publicate”).

⁴ 2d Cir. I.O.P. 32.1.1.

⁵ *Vezi și* 10th Cir. R. 36.1 (care permite pronunțarea fără o hotărâre atunci când „cazul nu reclamă aplicarea unor noi idei juridice care ar face ca hotărârea să aibă valoare de precedent”).

în totalitate de puterea discreționară a judecătorului. (Totuși trebuie notat că unele publicații cu profil juridic, inclusiv *Westlaw*, publică *on line* unele ordine și hotărâri ale tribunalelor districtuale, indiferent dacă judecătorul consideră că ordinul sau hotărârea „nu trebuie publicată” sau „nu trebuie citată”. Publicațiile își bazează decizia pe ceea ce consideră ele că este semnificativ sau de interes). Pentru că hotărârile judecătorilor de district reprezintă doar o autoritate persuasivă – adică nu constituie un precedent obligatoriu nici măcar în propriul lor district –, publicarea unor asemenea hotărâri ar trebui să aibă caracter de excepție. Mai mult, constrângerile de ordin temporal operează în favoarea redactării hotărârilor formale atât timp cât acestea nu presupun o chestiune nouă sau complexă, sau o chestiune de importanță publică și pot fi, astfel, utile pentru avocați și judecători sau de interes pentru public.

Pentru că hotărârile nepublicate sunt scrise, în primul rând, pentru părțile procesului, ele reclamă o elaborare redusă sau chiar inexistentă a situației de fapt și a celei juridice. Ele vor lua adesea forma ordinelor sumare sau ale opiniilor memorandum. Stabilirea caracterului public al unei soluții ar trebui să aibă loc cât de curând posibil, astfel încât judecătorul care scrie opinia să nu piardă o perioadă disproporționată de timp în cazul în care publicarea nu este necesară.

III. Pregătirea redactării unei hotărâri

Înainte de a începe redactarea unei hotărâri, judecătorii trebuie să se gândească la ce vor să spună și modul în care o vor spune. Ei ar trebui să aibă în vedere întinderea hotărârii, audiența în perspectivă și dacă hotărârea va fi publicată. Judecătorii ar trebui să aranjeze faptele materiale, să identifice chestiunile juridice și normele aplicabile, să stabilească forma adecvată a operei judiciare. Pe scurt, ei trebuie să împartă cazul în părțile sale componente. Judecătorul trebuie să fi

ajuns la o soluție – doar dacă una proiectată – înainte de a începe să scrie o hotărâre. Așternerea pe hârtie a motivelor constituie, așadar, procesul justificării hotărârii. În acest context, judecătorul Ruggero Aldisert scria: „Dacă un judecător vrea să scrie de o manieră clară și convingătoare, cu idei care se înlănțuiesc logic pentru cititor, el trebuie să gândească în mod clar și convingător, cu gânduri expuse în rânduri ordonate”.⁶

Acest fapt nu presupune că judecătorii nu-și pot schimba poziția după ce au început să scrie. Uneori, judecătorii pot decide dinainte care este direcția, însă în procesul de redactare să descopere că nu ajung la punctul dorit. Judecătorul Roger Traynor scria că nu găsește o testare mai bună a soluției unui caz decât articularea ei în scris, ceea ce reprezintă apogeul gândirii. Judecătorii, preocupați inevitabil de efectul vast al unei soluții imediate considerate un precedent, descoperă adesea că încercările sale de opinii nu se vor materializa în scris. Ei luptă cu răul de mai multe ori pentru a prezenta o hotărâre fundamentată utilă și pentru viitor.⁷

Cu toate acestea, varianta scrisă ar trebui să reflecte doar hotărârea definitivă și motivele ei. Dacă hotărârea este concisă, ea nu ar trebui să înregistreze fiecare pas corect și greșit pe care l-a făcut autorul în drumul lui.

Dezvoltarea schițelor

Schițele de proiect contribuie la organizarea gândurilor unui autor. În cazul scrierii judiciare, ele pot lua o varietate de forme:

- O schiță scrisă formală, pregătită de judecător sau de un asistent judiciar.
- O schiță brută a faptelor, chestiunilor și ideilor de discutat importante.

⁶ Ruggero J. Aldisert, *Opinion Writing* 11 (ediția a doua, 2009).

⁷ Roger Traynor, *Some Open Questions on the Work of State Appellate Courts*, 24U. Chi. L. Rev. 211, 218 (1957).

- O notă pregătită de un asistent judiciar înainte de etapa pledoariilor, pe care judecătorul a semnat-o după ședința internă.
- Un tabel de control succint.
- Doar un cadru imaginat nescris.

Oricare ar fi forma ciornei, ideea este că judecătorii, ca toți ceilalți scriitori calificați, trebuie să-și organizeze gândurile înainte de a începe să scrie.

Un moment propice pentru pregătirea unei ciorne este perioada imediat următoare ședinței în care a fost pus în discuție cazul și a fost precizată soluția, atunci când ideile judecătorului și cele ale celorlalți judecători sunt proaspete în memorie. Ciorna poate servi și în calitate de proces-verbal al dezbaterilor din timpul ședinței.

Sprrijinul acordat de asistenței judiciari

Asistenței judiciari pot oferi un ajutor substanțial judecătorilor care trebuie să scrie o hotărâre. Discuțiile cu asistenței judiciari sunt utile pentru planificarea hotărârii și pentru dezvoltarea schiței de proiect. Posibilitatea de testare a ideilor în schimburi viguroase cu asistenței judiciari pe parcursul procesului de scriere a hotărârii este neprețuită. Judecătorul și asistenței judiciari pot discuta și critica hotărârea pe măsura evoluției sale, pot descoperi erorile și ambiguitățile și pot perfecționa produsul final.

În procesul de redactare, judecătorii beneficiază de munca asistenților lor judiciari în moduri diferite. Unii limitează munca asistenților judiciari la efectuarea de studii; la prepararea de memorii; la redactarea, verificarea citărilor și comentarea proiectelor de hotărâre redactate de către judecători. Unii delegă scrierea primei versiuni a proiectului asistenților judiciari doar în cazurile de rutină; alții delegă această sarcină și în cazurile mai complicate, ajungând la concluzia că munca la un proiect facilitează sarcina redactării hotărârii.

Un asistent delegat să scrie prima versiune de proiect ar trebui să utilizeze o schiță pregătită de sau împreună cu judecătorul, să înțeleagă întinderea, organizarea și posibila soluție a hotărârii.

Ajungând la concluzia că lucrul cu proiectul unui asistent ocupă mai mult timp, mulți judecători își scriu propriile proiecte, iar apoi le perfecționează pentru produsul final. Unii judecători le solicită asistenților să rescrie primul proiect al judecătorului înainte ca acesta să revină la el, pentru pregătirea versiunii finale. Lucrul cu documentele în format electronic facilitează aceste concesii reciproce între judecători și asistenții judiciari în privința redactării hotărârilor.

Procesul pe care îl utilizează judecătorul depinde de obișnuințele și de stilul lui, precum și de aptitudinile asistentului său judiciar. Judecătorul trebuie să ia aminte întotdeauna că asistentul judiciar este proaspăt ieșit din băncile Facultății de Drept și nu are o practică bogată. Chiar și o distinsă carieră academică nu califică un asistent judiciar pentru arta judecării, pentru trasarea atentă a liniei între eroarea reversibilă și eroarea inofensivă, pentru efectuarea unei analize delicate a efectelor unui precedent sau pentru a recunoaște diferențele subtile din dreptul aplicabil. Doar asistenții judiciari ieșiți din pluton posedă un stil de scris care se califică pentru o hotărâre satisfăcătoare. Prezentarea situației de fapt, analiza și concluziile asistenților judiciari pot pretinde verificări majore. Judecătorii nu ar trebui, pur și simplu, să corecteze proiectele de hotărâre. Indiferent de cât de capabil este asistentul judiciar, hotărârea trebuie să reprezinte munca judecătorului.

Verificarea materialelor

Sunt puține de spus despre materialele care trebuie verificate. Bineînțeles, judecătorul va dispune de pozițiile părților și de nota asistentului judiciar. Atunci când se ajunge la prezentarea elementelor din declarațiile martorilor sau a ceea ce s-a întâmplat în

cadrul ședinței de judecată, nu există niciun substitut pentru citirea părților relevante din stenogramă; rar vor transmite extrasele sau rezumatele din hotărâri, semnificația acestor evenimente în mod corect și în totalitate. Dacă o probă materială este crucială, ea ar trebui examinată. Trimiterile la înregistrări se pot dovedi necesare pentru a stabili cursul procedural precis prin care un recurs a ajuns în fața tribunalului și procedurile relevante de mai departe. Judecătorul va dori apoi să aibă acces la înregistrări în timp ce pregătește hotărârea. Ascultarea unei înregistrări audio a pledoariei, dacă există vreuna, îi poate reîmprospăta memoria judecătorului privind chestiunile semnificative și argumentele prezentate.

IV. Redactarea hotărârii

Hotărârea judecătorească trebuie să identifice chestiunile prezentate, să stabilească faptele pertinente și să aplice dreptul pentru a produce un act clar și bine motivat al chestiunilor care trebuie soluționate. Liniile directoare care urmează sunt concepute să-i ajute pe judecători să-și redacteze hotărârile astfel încât să fie respectate aceste exigențe.

Structura

O hotărâre pregătită amănunțit conține cinci elemente:

- 1) o prezentare introductivă a naturii, a situației procedurale și a rezultatului cazului;
- 2) o prezentare a chestiunilor care trebuie decise;
- 3) o prezentare a faptelor materiale;
- 4) o punere în discuție a principiilor juridice care guvernează faptele și rezolvarea cazului; și
- 5) dispozitivul și instrucțiunile necesare.

Organizarea și stilul hotărârilor vor varia, bineînțeles, de la caz la caz, însă acesta este cadrul pe care trebuie să se construiască.

Organizarea clară și logică a hotărârii îl va ajuta pe cititor să o înțeleagă. Utilizarea titlurilor și a subtitlurilor sau a cifrelor romane, ori a altor mijloace de prezentare a structurii hotărârii pentru cititor este de ajutor întotdeauna, în special atunci când hotărârea este mare, iar problema pe care o abordează complexă. Titlurile, subtitlurile și subdiviziunile nu furnizează doar semne pentru calea cititorului, dar îl ajută și pe scriitor să-și organizeze gândurile și să testeze logica hotărârii. Ele îi permit judecătorului cu opinie separată, care nu vrea să accepte o parte a hotărârii, să o identifice. Ele ajută la indexarea și clasificarea opiniilor și a studierii lor de către cercetători.

Secțiunile următoare pun în discuție fiecare din elementele unei hotărâri.

Introducerea

Scopul *Introducerii* constă în orientarea cititorului cazului. Ea ar trebui să prezinte pe scurt în ce constă cazul, care este chestiunea juridică ce face obiectul cazului și care este soluția. Ea mai poate acoperi unele sau toate ideile din cele enumerate mai jos:

1. *Părțile*. Părțile trebuie identificate, dacă nu în introducere, atunci la începutul opiniei, preferabil prin nume, iar numele ar trebui utilizate complet în întreg textul. (Utilizarea descrierilor juridice ca „apelatul” și „pârâtul” poate să aducă confuzie, în special în cazurile cu mai mulți participanți).

2. *Statutul procedural și jurisdicțional*. Trebuie prezentate baza jurisdicției, procedurile anterioare relevante și modul în care a ajuns cazul în fața tribunalului.

3. *Problema*. Trebuie identificată problema sau problemele cauzei, cu excepția cazului în care acestea sunt atât de complexe, încât ar fi mai bine să fie tratate într-o secțiune separată.

Rezumarea dispozitivului de la început poate economisi din timpul cititorilor, în special al cercetătorilor, care vor putea determina imediat dacă mai este nevoie să citească restul opiniei. Oferirea unui

rezumat succint al dispozitivului la începutul opiniei ajută, de asemenea, judecătorul să-l exprime precis și succint. Versiunea finală a *Introducerii* poate fi scrisă cel mai bine după ce opinia este definitivată, atunci când judecătorul și-a cizelat ideile, concluziile și analiza de fundamentare.

Unii judecători preferă să scrie dispozitivul la sfârșit, considerând că opinia va fi mai persuasivă dacă cititorul o va parcurge înainte de a afla soluția.

Prezentarea chestiunilor

Prezentarea chestiunilor reprezintă piatra unghiulară a opiniei, modul în care sunt formulate faptele stabilește care fapte sunt materiale și care principii juridice guvernează. Judecătorii nu ar trebui să fie legați de analizele avocaților; ei trebuie să prezinte faptele așa cum le văd, chiar dacă aceasta diferă de modul în care avocații le prezintă. Faptul că s-a invocat o chestiune de părți nu presupune că acesta trebuie abordat în opinie, dacă nu este substanțial pentru rezultatul cazului.

Prezentarea chestiunilor trebuie să fie scurtă. Deși pot fi identificate adesea, în mod suficient, una sau două chestiuni în *Introducere*, numărul sau complexitatea chestiunilor din unele cazuri pot reclama secțiuni separate.

Prezentarea chestiunilor poate fi făcută înainte sau după prezentarea faptelor. Prezentarea chestiunilor mai întâi va face prezentarea faptelor mai inteligibilă pentru cititor și va ajuta la concentrarea atenției pe faptele materiale. Totuși, în unele cazuri, poate fi dificil să prezinti chestiunile în mod clar, atât timp cât cititorul nu este familiarizat cu faptele materiale. Poate fi adevărat, de exemplu, în situația în care chestiunea este procedurală și pretinde o explicație a contextului.

Prezentarea chestiunilor juridice nu trebuie confundată cu redarea susținerilor părților. Prezentarea extinsă a susținerilor părților, adesea regăsită în opinii, nu înlocuiește analiza și motivarea, ea trebuind evitată.

Prezentarea faptelor

Într-un caz cu o singură chestiune juridică, faptele pot fi prezentate la începutul opiniei. Însă, atunci când un caz pune o serie de probleme, unele fapte pot să nu fie relevante pentru toate chestiunile. Judecătorul se confruntă cu sarcina dificilă a prezentării de fapte suficiente de la bun început pentru a face opinia inteligibilă, fără a repeta faptele după, atunci când se discută chestiuni precise care reclamă o elaborare ulterioară. Într-un asemenea caz, prezentarea inițială a faptelor poate fi limitată la contextul istoric necesar, iar faptele decizionale precise pot fi incluse în analiza chestiunilor pe care le vizează.

Doar faptele care sunt necesare pentru a explica decizia ar trebui incluse, însă ceea ce este necesar să explice decizia nu este întotdeauna clar și poate varia în funcție de audiență. O opinie memorandum nepublicată, destinată doar părților, nu reclamă prezentarea contextului sau a istoricului; opinia trebuie să identifice doar faptele care sprijină concluzia. Totuși faptele legate de context pot contribui uneori la explicarea rațiunii unei decizii. Opiniile care pot fi citite de public pot avea nevoie de prezentări mai extinse ale faptelor, pentru a prezenta contextul deciziei și pentru a-i descrie sfera.

Detaliile factuale excesive pot crea confuzii. De exemplu, datele îi pot deruta pe cititori și nu ar trebui incluse decât dacă sunt importante pentru decizie sau dacă ajută la înțelegerea ei. Deși concizia și simplitatea sunt întotdeauna dezirabile, ele au întotdeauna un caracter secundar față de nevoia unei prezentări a faptelor depline și corecte. Nu trebuie omise faptele semnificative pentru partea perdantă.

Unor judecători le place să includă fapte care, deși nu sunt importante pentru decizii, aduc o pată de culoare. „Trebuie să ne mai și distrăm”, spuse un judecător. Unii consideră că este o marcă a talentului autorului și îmbunătățește lectura. Totuși există pericolul clar ca cititorul să considere că decizia se bazează pe aceste fapte, chiar dacă ele nu sunt importante. Mai mult, scrierea coloristică – deși atrăgă-

toare pentru autor – poate fi considerată de către părți ca un mijloc de trivializare a cazului. Prin urmare, trebuie folosită cu atenție.

Dincolo de toate, prezentarea faptelor trebuie să fie corectă. Judecătorul nu trebuie să pornească de la premisa că faptele prezentate în opiniile părților sunt corecte. Nu există un substitut pentru verificarea susținerilor privind faptele cu înregistrările. Indiferent de cât de buni sunt avocații, judecătorul poate ajunge la concluzia că modul în care sunt susținute faptele în înregistrare diferă de modul în care sunt susținute în opiniile scrise. Dacă timpul nu îi permite judecătorului să citească întreaga înregistrare, ar trebui să i se dea această sarcină unui asistent judiciar, cu instrucțiunea că trebuie să sublinieze toate părțile relevante pentru analiza judecătorului.

Discutarea principiilor juridice

Discutarea principiilor juridice este miezul opiniei. Ea trebuie să demonstreze că concluzia curții se bazează pe rațiune și pe logică. Ea trebuie să-l convingă pe cititor de corectitudinea deciziei prin forța motivării, nu prin pledoaria în favoarea uneia dintre părți și prin dispută. Judecătorul poate trata o jurisprudență contrară justificată și argumente opuse și trebuie să analizeze chestiunile în mod direct și deschis. Deși opinia nu trebuie să abordeze fiecare susținere, discutarea principiilor juridice trebuie să fie suficientă pentru a-i demonstra părții perdante că curtea a analizat pe deplin chestiunile esențiale ale poziției sale.

Pentru discutarea principiilor juridice sunt aplicabile următoarele linii directoare.

Standardul controlului

Opinia ar trebui să precizeze care este standardul de control la începutul discutării principiilor juridice. Atât timp cât cititorului nu i se spune că controlul se face în baza standardului *de novo*, a standardului erorii clare sau a standardului abuzului de marjă discreționară,

sensul deciziei poate fi obscur. Mai mult, precizarea standardului de control îl ajută pe judecător să-și disciplineze analiza.

Ordinea discutării chestiunilor

Așa cum judecătorul nu ar trebui să fie obligat să respecte prezentarea chestiunilor de către avocat, tot astfel nu este obligat să abordeze chestiunile în ordinea în care le-a prezentat avocatul. Ordinea în care trebuie abordate chestiunile va fi dictată de organizarea opiniei. În general, mai întâi trebuie discutate chestiunile decisive. Ordinea în care sunt abordate aceste chestiuni va fi guvernată de motivarea opiniei. Dacă, în general, sunt abordate chestiuni care nu sunt decisive – din motive educative sau pentru a ghida procedurile ulterioare –, judecătorul ar trebui să le discute aproape de finalul opiniei.

Chestiuni care trebuie abordate

Ca idee generală, o opinie trebuie să abordeze doar chestiunile care trebuie rezolvate pentru a se decide cazul. Dacă instanța stabilește că o chestiune care nu a fost ridicată de părți este decisivă și trebuie abordată, atunci – deși părțile nu au apărut-o și prezentat-o – instanța ar trebui să anunțe avocatul și să-i permită posibilitatea de a o expune.

Chestiunile care nu sunt necesare pentru decizie, dar care au fost ridicate de partea perdantă, ar trebui discutate doar în măsura necesară să demonstreze că aceasta a fost analizată. Linia de demarcație dintre ceea ce este necesar pentru decizie și ceea ce nu este nu e clară întotdeauna. În mod ocazional, o explicație deplină a raționamentului unei decizii poate fi consolidată prin discutarea unor chestiuni care nu sunt, neapărat, o parte a ceea ce s-a reținut. Mai mult, judecătorii pot considera eficient să abordeze chestiuni care nu sunt necesare pentru decizie, dacă pot, astfel, să ofere indicii utile pentru instanța inferioară căreia i se retrimite cauza. Totuși judecătorii trebuie să fie atenți să nu decidă chestiunile care nu fac obiectul cauzei lor și să evite oferirea unor opinii consultative și a unor exprimări de

puncte de vedere lipsite de necesitate care pot lega mâinile instanței într-un caz viitor.

Soluțiile alternative

Oferirea de motive separate și independente pentru o decizie crește forța deciziei, însă diminuează valoarea sa de precedent. Profesorul Bernard Witkin susține că judecătorii ar trebui să evite asemenea hotărâri.⁸ Exprimări de felul „chiar dacă faptele ar fi fost altele” sau „presupunând, *arguendo*, că nu am conchis astfel” subminează autoritatea soluției. Witkin sugerează limitarea abordării „chiar dacă” la opiniile în care este necesar să se asigure o decizie majoritară sau evitarea ei totală, prin redactarea opiniei de o manieră în care motivul alternativ este înlăturat primul, iar motivul substanțial al opiniei este prezentat ultimul. Dar în opiniile care pot avea un impact redus ca precedent nu există niciun motiv pentru care instanța nu ar trebui să-și bazeze decizia pe motive alternative, fără a-i acorda prioritate unuia față de altul.

Trimiterea la alte cazuri

Majoritatea enunțurilor juridice sunt sprijinite în mod adecvat de citări ale ultimelor decizii relevante ale curții de circuit sau ale revirimentelor jurisprudențiale, dacă există vreunul. Trimiterile în șir la alte cazuri și disertațiile privind istoria principiului juridic nu contribuie cu nimic atunci când chestiunea este bine stabilită în cadrul circuitului. Judecătorii ar trebui să reziste tentației de a încerca să impresioneze oamenii cu erudiția lor (sau a asistenților lor judiciari).

Dacă nu există nicio decizie de autoritate în cadrul circuitului, este potrivit să se citeze deciziile de autoritate din cadrul altor circuite. Dacă o opinie deschide drumuri noi, judecătorii ar trebui să pre-

⁸ Vezi Bernard E. Witkin, *Manual on Appellate Court Opinions*, § 81 (1977).

zinte în mod ordonat deciziile de autoritate existente și să analizeze evoluția dreptului suficient ca să sprijine noua regulă.

Sursele secundare

Pentru că articolele din revistele de drept, tratatele și textele, precum și sursele non-juridice, nu constituie autorități primare, ar trebui citate cu măsură și numai pentru a servi unui scop. Acest scop se poate referi la o analiză temeinică care sprijină motivarea opiniei. Unii autori sunt atât de respectați în domeniile lor încât, în absența unui caz relevant, cuvântul lor este persuasiv. Ocazional, documentele publice sau alte lucrări publicate vor aduce lumină asupra considerentelor istorice sau de politică publică relevante.

Citarea

Dacă a fost spus ceva important pentru opinie într-un caz anterior, citarea exactă a formulărilor relevante din acel caz poate fi mai convingătoare și mai informativă decât simpla trimitere sau parafrazăre a acestora. Impactul unui citat este invers proporțional întinderii acestuia. Judecătorii ar trebui să citeze pe scurt și doar atunci când formularea conține o idee importantă. Chiar dacă citatele trebuie să fie scurte, ele trebuie să fie și corecte. Ele trebuie utilizate în context și trebuie să reflecte în mod corect sensul sursei lor.

Evitarea caracterului părtinitor

Motivarea unei hotărâri va presupune uneori explicarea respingerii argumentelor contrare. Totuși, pentru abordarea susținerilor principale ale părții perdante, hotărârea nu ar trebui să devină un motiv de dispută între judecător și avocați, între alți judecători ai tribunalului sau ai tribunalului inferior. Dacă partea perdantă a invocat argumente substanțiale, în hotărâre trebuie motivat de ce acestea au fost respinse. Astfel, hotărârea nu trebuie să respingă pas cu pas argumentele părții perdante sau să adopte o atitudine controversată ori contradictorie.

O hotărâre poate și, în mod corespunzător, trebuie să fie destul de convingătoare, fără să devină o broșură de propagandă. Judecătoria trebuie să facă abstracție de emoțiile și de sentimentele personale și să evite utilizarea adjectivelor și a adverbilor, cu excepția cazului în care acestea exprimă informații importante pentru hotărâre.

Atitudinea tribunalului inferior

Deciziile pronunțate în apel pot și trebuie să corecteze erorile tribunalelor și să ofere indicii cu privire la rejudecare, însă nu trebuie să atenteze la înțelepciunea și la raționamentul tribunalului, și nici măcar la atitudinea acestuia pentru a-i casa hotărârea. Mai mult, o decizie pronunțată în apel ar trebui să evite criticile nejustificate aduse tribunalului, cum ar fi faptul că nu a luat în considerare un caz de autoritate sau pentru că se bazează pe motive necorespunzătoare.

Dispozitivul și instrucțiunile

Dispozitivul unei cauze – și mandatul tribunalului inferior sau al agenției, atunci când acesta face parte din dispozitiv – este cel mai important element al considerentului final. Curțile de recurs nu trebuie să vorbească în cimilituri. Simplul fapt de a rejudeca o cauză „în proceduri judiciare ulterioare conforme dispozitivului” poate dezorienta tribunalul inferior. Hotărârile trebuie să precizeze în mod clar ceea ce se așteaptă de la tribunale sau agenții, fără să le încalce marja discreționară. Prin urmare, chiar dacă se constată existența unui abuz de putere, decizia curții de recurs este pronunțată în drept, iar tribunalul sau agenția care rejudecă își păstrează autoritatea de a-și exercita marja discreționară în mod corespunzător.

Dispozitivul sumar poate fi oportun în situațiile în care doar părțile și avocații lor sunt interesați de rezultat, faptele nu sunt complexe și precedentele sunt clare. Acesta poate lua forma unui ordin dintr-o singură propoziție sau a unui scurt memorandum. Curtea ar trebui să precizeze motivul redactării unui dispozitiv sumar. Atunci

când dispozitivul sumar este conform unei norme de circuit sau unei norme locale, ea trebuie citată.

V. Redactarea hotărârii

Probleme care pot apărea în procesul de scriere judiciară

Judecătorii care au fost intervievați în procesul de scriere a acestui manual au identificat următoarele probleme majore în scrierea judiciară: prolixitatea, lipsa de precizie și de claritate, slaba organizare, analiza criptică, pompozitatea și umorul.

Prolixitatea

Prolixitatea semnifică nu doar utilizarea a două cuvinte atunci când poți folosi doar unul, ci și încercarea de a transmite prea multe informații și de a trata prea multe aspecte. În încercarea de a scrie într-o manieră autoritară, unii judecători subliniază ceea ce este evident în dezbateri interminabile cu privire la propuneri necontrovertate. Prolixitatea reflectă adesea eșecul (sau incapacitatea) autorului de a separa ceea ce este substanțial de ceea ce este irelevant și de a realiza munca plictisitoare de redactare.

Lipsa de precizie și de claritate

Precizia și claritatea constituie principalele preocupări ale scrierii de bună calitate. Unii autori juriști nu au aptitudinea de a scrie în mod simplu și clar. Acesta este adesea rezultatul tendinței unor avocați de a generaliza în exces, în situația în care nu sunt siguri de un principiu juridic sau de modul exact de a-l descrie; ei rafinează dificultatea cu exprimarea vagă. Pentru a scrie cu claritate și precizie, autorul trebuie să cunoască exact ceea ce dorește să afirme și trebuie să exprime asta și nimic mai mult.

În procesul scrierii judiciare, precizia este importantă, deoarece judecătorii scriu pentru posteritate. Odată ce o hotărâre este pronunțată, avocații și alte persoane o vor citi prin prisma modului în

care o pot utiliza pentru a-și realiza scopul precis, indiferent de cât de diferit ar putea fi acesta de ceea la ce s-ar fi referit judecătorul. Prin urmare, pentru autori este important să reflecteze asupra modului în care ar putea fi folosite cuvintele lor și să scrie de o manieră care să anticipeze utilizarea incorectă a acestora.

Redactarea meticuloasă și contemplativă este esențială pentru o scriere precisă. Ea presupune verificarea hotărârii, frază cu frază, și punerea unei întrebări: „Ce vreau să spun aici, am spus asta și nimic mai mult?”.

Slaba organizare

O altă problemă care poate fi întâlnită în contextul scrierii judiciare este slaba organizare. O hotărâre fundamentată reprezintă reflecția unui proces logic de motivare de la premise, prin intermediul principiilor, până la concluzii. Cadrul în care se desfășoară acest proces ar trebui să fie vizibil pentru cititor din organizarea hotărârii. Această organizare va reprezenta o foaie de parcurs care îi permite cititorului să urmărească motivarea de la început până la sfârșit, fără să se rătăcească.

Analiza criptică

Deși într-o hotărâre laconismul este dezirabil, judecătorii trebuie să-și dezvolte motivarea în mod suficient, astfel încât cititorul să o poată respecta. O hotărâre care omite, în motivarea sa, etapele esențiale pentru înțelegerea ei, nu va reuși să-și atingă scopurile.

Pompozitatea și umorul

Scrierea judiciară poate fi pompoasă. În cadrul unei hotărâri, judecătorul trebuie să evite scrierea pompoasă, cum ar fi limbajul enigmatic sau cu înflorituri, utilizarea imperialului „noi” (de către judecătorul unic de district) sau expresiile erudiției irelevante. Chiar dacă utilizarea umorului este uneori prezentată, în mod rațional, ca un antidot al pompozității, acesta se potrivește mai bine pentru discuțiile de după cină, decât pentru hotărârile judecătorești. În cadrul

hotărârilor judecătorești, el poate lovi ca semn al infatuării judiciare și al lipsei de sensibilitate față de părțile procesului, care puțin probabil că vor percepe procesul ca pe ceva nostim. Deși unor judecători pare să le fi reușit utilizarea umorului în hotărârile lor, există un risc atunci când acesta nu este privit cu ușurință. Nici nu trebuie privit deloc, deoarece scrierea, prin claritatea și logica sa, poate fi făcută de o manieră ageră, convingătoare și interesantă.

Linii directoare pentru o scriere de bună calitate

Următoarele linii directoare sunt recomandate pentru a-i ajuta pe autorii hotărârilor să recunoască și să evite problemele menționate anterior: eliminarea cuvintelor inutile, să fie succinți și direcți, și să folosească o exprimare simplă.

Eliminați cuvintele inutile

Este dificil să se adauge ceva la injoncțiunea profesorului Strunk privind eliminarea cuvintelor inutile: „Scrierea viguroasă este concisă. Propoziția nu trebuie să conțină cuvinte inutile, iar alineatul nu trebuie să conțină propoziții de prisos, din același motiv pentru care desenul nu trebuie să aibă linii inutile și aparatul nu trebuie să conțină piese de prisos. Acest fapt nu pretinde ca autorul să scurteze toate propozițiile sau să evite toate detaliile și să abordeze subiectele în mod schițat, ci ca fiecare cuvânt să conteze”.⁹

Fii succinți și direcți

Concizia favorizează claritate. Este mult mai probabil ca scrierea care evidențiază argumentul în mod succint să fie mai înțeleasă decât scrierea desfășurată. Scrierea succintă îl mai obligă pe autor să gândească în mod clar și să se concentreze pe ceea ce încearcă să afirme.

Scrierea judiciară trebuie să fie directă. Autorii judiciari ar trebui să folosească adesea propoziții simple și declarative, precum și ali-

⁹Strunk & White, nota 2 *supra*, la 23.

neate scurte, însă ar trebui să schimbe lungimea și structura propoziției acolo unde accentuarea sau comparația o cere. Ei ar mai trebui să folosească diateza activă și să evite construcțiile de tipul „se spune”, „se susține” și „este bine întemeiat”. De asemenea, ar trebui să elimine adjectivele nejustificate și să excludă adverbele inutile, cum sunt „în mod clar”, „în mod evident” și „pur și simplu”.

Folosiți o exprimare simplă

Chiar și ideile complexe pot fi exprimate într-un limbaj simplu, pe care cititorul obișnuit să-l înțeleagă. Pentru a exprima o idee într-un limbaj simplu este necesar ca autorul să înțeleagă pe deplin ideea, fapt care-i va permite să o descompună în elementele esențiale ale acesteia. De exemplu, deși electricitatea reprezintă un fenomen științific complex, ea poate fi explicată în termeni inteligibili pentru nespecialiști. Este și cazul dreptului fiscal, al dreptului concurenței sau al dreptului proprietății intelectuale. Judecătorii ar trebui să evite utilizarea clișeeleor, a sintagmelor banale (de exemplu, „după cum este prevăzut mai sus”), a expresiilor latine (de exemplu, „vel non”) și a jargonului juridic. Atunci când utilizează termeni artistici, judecătorii ar trebui să ia în considerare dacă aceștia sunt, în general, înțeleși de publicul lor sau dacă se reclamă utilizarea definițiilor simple. Este loc și pentru utilizarea unui cuvânt elegant, însă nu ar trebui să fie necesar ca cititorul, atunci când citește o hotărâre, să aibă la îndemână un dicționar. Iată cum a menționat, în acest sens, expertul în scriere judiciară, Bryan Garner: „Să nu porniți niciodată de la prezumția că expresiile juridice tradiționale sunt impuse de lege. De cele mai multe ori ele sunt cicatricile lăsate de elefantiazisul verbal al legii, care abia în ultima vreme a intrat în remisie. Folosiți cuvinte și fraze despre care știți că sunt cât se poate de precise și foarte inteligibile. Puteți justifica rareori cuvântul mai puțin cunoscut cu faptul că reprezintă un termen artistic”.¹⁰

¹⁰ Bryan A. Garner, *The Elements of Legal Style* 193 (2d ed. 2002).

Utilizarea adnotărilor și a citărilor

Adnotările

Scopul unei adnotări este de a transmite informații care, în situația în care ar fi incluse în text, ar putea afecta expunerea hotărârii. Prima întrebare pe care un judecător ar trebui să și-o pună cu privire la o eventuală adnotare este dacă conținutul ei merită inclus în hotărâre. Dacă acest conținut nu este suficient de important pentru a fi introdus în text, judecătorul trebuie să aibă o justificare pentru includerea lui în hotărâre. Utilizarea adnotărilor poate fi oportună pentru transmiterea informațiilor care susțin ideea hotărârii, dar nu trebuie să fie necesară pentru înțelegerea acesteia, cum ar fi textul unei legi sau materialul dintr-un dosar. Adnotările pot fi, de asemenea, utilizate pentru a recunoaște și a elimina rapid problemele juridice tangențiale. Unii judecători situează toate citatele în notele de subsol, lăsând textul în întregime pentru discuții. În orice caz, adnotările nu ar trebui folosite doar ca un depozit de informații pe care judecătorul dorește să le păstreze, dar cu care nu știe ce să facă. Unii judecători, conștienți de tendința de utilizare excesivă a adnotărilor, s-au străduit să elimine sau, cel puțin, să reducă numărul de note de subsol în hotărârile lor.¹¹

Citățile

Cel mai important manual de citare judiciară este *The Bluebook: A Uniform System of Citation*.¹² Cunoașterea tainelor formelor de citare nu constituie însă o utilizare productivă a timpului judecătorilor sau al asistenților judiciari. Scopul citărilor este să ajute cercetătorii în procesul de identificare și de descoperire a surselor, categoria de citare care va îndeplini acest scop fiind suficientă. Indiferent de forma de citare utilizată, pentru a evita confuzia și aparența unei lipse

¹¹ Vezi, e.g., Abner J. Mikva, *GoodbyetoFootnotes*, 56 U. Colo. L. Rev. 647 (1985).

¹² *The Bluebook: A Uniform System of Citation* (Columbia Law Review Ass'n et al., eds., 19th ed. 2010) [în continuare *The Bluebook*].

de măiestrie și de atenție, aceasta trebuie folosită în mod consecvent. Unii judecători urmează formulări personale de citare sau manuale stilistice care le reflectă preferințele. Asemenea formulări și manuale promovează coerența, ajută asistenții judiciari să se orienteze și încurajează pregătirea minuțioasă a hotărârilor.

Redactarea minuțioasă

Autorii atenți își redactează opera în mod critic pentru clarificarea ambiguităților, pentru eliminarea repetițiilor, pentru uniformizarea tranzițiilor și pentru consolidarea structurii. Nu este o misiune ușoară, deoarece atunci când își citesc propriile lucrări, autorii au tendința să citească mai curând ceea ce doreau să scrie, decât ceea ce au scris în realitate.

Judecătorii trebuie să se străduiască să fie obiectivi în privința scrierii lor, să citească atent fiecare alineat și să nu treacă peste text pentru că acesta le-ar fi familiar. Un judecător care-și redactează propria lucrare trebuie să-și pună întotdeauna următoarele întrebări: „Am spus exact ceea ce doream să spun? Există o modalitate mai bună de a o spune? Gândul meu este prezentat clar și logic? Cititorul îl va înțelege?”.

Următoarele tehnici ar trebui să-i ajute pe autorii din acest domeniu să-și îmbunătățească abilitățile de redactare.

Recițiți și revizuiți

Redactarea unei hotărâri presupune excluderea cuvintelor inutile și a faptelor nefolositoare, rescrierea propozițiilor neclare, eliminarea repetițiilor, reorganizarea, curățirea și accentuarea hotărârii. Un judecător a afirmat următoarele: „Îmi petrec o bună parte a timpului redactând, înlăturându-mi propriile lacune și pe cele ale asistenților judiciari. Lacuna poate fi valoroasă, undeva sau cândva, însă nu aici și acum”. Acest proces poate angaja judecătorul în multe proiecte până să apară o hotărâre ireproșabilă.

Software-ul de procesare electronică a textelor reprezintă un avantaj pentru autori și redactori. El accelerează semnificativ procesul de scriere și facilitează redactarea și revizuirea. Corectarea textului pe ecranul computerului este totuși solicitantă. Fără o verificare prudentă și repetată a unui exemplar tipărit, erorile ortografice și de altă natură pot fi ușor trecute cu vederea, chiar dacă se utilizează funcții automatizate de corectare ortografică și gramaticală.

În cadrul procesului de redactare a hotărârilor, judecătorii nu ar trebui să se concentreze doar pe limbaj, pe gramatică și pe stil. Ei trebuie, de asemenea:

- să verifice coerența internă;
- să revină la *Introducere* pentru a verifica dacă hotărârea a abordat toate problemele și dacă a răspuns la toate întrebările, așa cum au fost formulate inițial;
- să recitească prezentarea faptelor pentru a vedea dacă aceasta acoperă toate datele relevante pentru decizie și nimic mai mult;
- să revizuiască dezbateră judiciară pentru a stabili dacă hotărârea a abordat în ordine logică problemele care trebuiau soluționate; și
- să evalueze dacă *Concluzia* rezultă din dezbateră problemei.

Lăsați proiectul deoparte și reveniți la acesta cu o nouă perspectivă

După cum a menționat un judecător, judecătorii pot îmbunătăți procesul de redactare „lăsând proiectul să stea puțin și să fiarbă”. Deși constrângerile temporale și creșterea numărului de cauze pot face dificil acest proces, amânarea redactării hotărârii chiar și pentru câteva zile poate ajuta judecătorul să analizeze lucrurile mai obiectiv, să obțină noi perspective și să se gândească la idei noi.

Rugați un alt cititor să critice un proiect

Un asistent judiciar care nu a lucrat la hotărâre poate îndeplini un rol util, citind proiectul dintr-o nouă perspectivă și oferind critici de redactare și de substanță. Chiar asistenții judiciari care au asistat judecătorul la scrierea hotărârii pot oferi o perspectivă redacțională care va contribui la îmbunătățirea produsului finit.

VI. Scrierea opiniilor comune, disidente și concurente

Hotărârile pronunțate în apel/recurs reprezintă acte colective ale mai multor judecători. Judecătorul care scrie hotărârea trebuie să ia în considerare opinia celorlalți judecători din complet sau din plenumul curții și să o încorporeze în raționamentul hotărârii. Uneori, la pregătirea unei hotărâri participă mai mulți judecători, de exemplu, atunci când este scrisă o hotărâre comună sau atunci când judecătorii comentează proiectele pregătite de judecătorul desemnat să scrie hotărârea. Atunci când hotărârea nu reprezintă opinia tuturor membrilor curții, unii judecători pot decide să pregătească opinii concurente sau disidente. Această parte abordează unele considerații colegiale în procesul de scriere a hotărârii.

Opiniile comune

În unele circuite, complexitatea și numărul aspectelor existente într-un singur caz au avut ca rezultat scrierea opiniilor comune. Opinia este, uneori, calificată ca fiind *per curiam*; alteori sunt identificați autorii diferitor secțiuni ale acesteia. De exemplu, verificarea dosarelor administrative mari și tehnice în Circuitul D.C. s-a soldat cu scrierea opiniilor comune.¹³

Atunci când un complet decide să adopte o hotărâre comună, asigurarea unei opinii finale lizibile și coerente pretinde o planifi-

¹³ Vezi, e.g., *Nat'l Wildlife Fed'n v. Hodel*, 839 F.2d 694 (D.C. Cir. 1988); *Ohio v. U.S. Dep't of Interior*, 880 F.2d 432 (D.C. Cir. 1989). Vezi, de asemenea, *Chem. Mfrs. Ass'n v. Envtl. Prot. Agency*, 870 F.2d 177 (5th Cir. 1989).

care și o coordonare atât din partea judecătorilor, cât și din partea asistenților judiciari. Se recomandă ca judecătorii să organizeze o ședință după dezbateri, mai îndelungată decât de obicei, pentru a stabili repartizarea secțiunilor hotărârii, interdependența acestora și asumțiunile comune sau predicatelor factuale. Completul ar putea avea nevoie să stabilească succesiunea secțiunilor pentru a evita confuzia și repetarea faptelor de bază sau a analizelor juridice.

De obicei, un judecător din complet trebuie să-și asume competența de coordonare și să disemineze, până la începerea procesului de scriere, o schiță și un rezumat al secțiunilor propuse. Un judecător, de regulă, judecătorul coordonator, trebuie să-și asume responsabilitatea scrierii *Introducerii* și a *Concluziei*, care acoperă toate secțiunile. *Introducerea* este, de regulă, scurtă și limitată la o descriere a procedurilor care au condus la sesizarea instanței. Faptele detaliate sunt prezentate mai bine după cum trebuie prezentate în secțiunile individuale.

După ce autorii au schițat și au aprobat diferitele secțiuni, judecătorul coordonator trebuie să-și asume responsabilitatea de a face modificări nesubstanțiale în proiect, pentru a elimina dublarea sau diferențele stilistice evidente. Asistenții judiciari se întâlnesc, de obicei, pentru a hotărî în privința unui format uniform de citare și de titrare.

Comentarea unui proiect pregătit de un alt judecător

Judecătorii distribuie proiecte de opinii altor judecători ai completului sau ai plenului pentru a se asigura că hotărârea reflectă poziția majorității judecătorilor. Atunci când comentați o opinie scrisă de un alt judecător este întotdeauna oportun să faceți remarci cu privire la conținutul opiniei, însă este nepotrivit să comentați aspecte de stil. Atunci când distincția dintre conținut și stil este vagă, comentariile judecătorilor sunt indicate, dacă problema în cauză pare să vorbească în favoarea curții și, prin urmare, ar putea transmite un mesaj care nu reprezintă punctul de vedere al altor judecători.

De exemplu, dacă discutarea unei chestiuni fundamentale nu este descrisă în mod clar, ceilalți judecători ar trebui să-i atragă atenția asupra acestui fapt judecătorului care scrie hotărârea. Atunci când citarea unui caz sau a unui articol dintr-o revistă juridică poate exprima o poziție care nu este aprobată de alți judecători, ei trebuie să-și exprime dezacordul în fața judecătorului care a scris hotărârea. Totuși, atunci când un judecător care verifică are obiecții referitoare la opțiunile stilistice, gramaticale sau lingvistice, bazate doar pe preferințele personale, aceste obiecții, în cel mai bun caz, nu trebuie exprimate. Deși judecătorii nu acordă note pentru munca colegilor lor, este util să se sublinieze chestiunile minore, cum ar fi erorile ortografice, fie prin intermediul unui scurt comentariu adresat autorului, fie prin intermediul unui apel telefonic între asistenții judiciari.

Opiniile disidente

Opiniile disidente pot îndeplini funcții utile în procesul de comunicare a unor informații importante pentru publicul pentru care a fost scrisă hotărârea și pentru promovarea dezvoltării dreptului. Ele pot contribui la încurajarea revizuirii în plen sau a rejudicării și la separarea și îmbunătățirea chestiunilor pentru un recurs ulterior. Ele pot promova măsuri legislative pentru corectarea eventualelor erori din lege. Opiniile disidente mai pot contribui și la restrângerea câmpului de aplicare a unei decizii prin semnalarea posibilelor pericole pe care le implică poziția luată de majoritate sau prin informarea altor judecători și a avocaților cu privire la limitele unei anumite decizii și la efectul acesteia asupra unor cazuri similare în viitor.

Totuși, opiniile disidente sunt scrise cu un posibil cost. O opinie disidentă care pare stridentă sau moralizatoare poate contribui la divizarea și la apariția sentimentelor ostile în interiorul curții, poate submina autoritatea opiniei majoritare și a curții ca

instituție, și poate crea confuzie. Posibilitatea ca judecătorii să-și exprime dezacordul depinde de natura cauzei și de principiul în discuție. De obicei, judecătorii nu trebuie să scrie opinii disidente atunci când s-a căzut de acord asupra principiului invocat și decizia nu este atât de importantă pentru alte cauze, exceptând-o pe cea precisă. Cauzele care implică principii juridice emergente sau interpretări de lege în domenii care vor afecta activitățile ulterioare ale avocaților, ale publicului și ale guvernului, vor justifica, mult mai probabil, scrierea opiniilor disidente decât cauzele cu aplicare limitată. Chestiunea examinată ar trebui să fie suficient de importantă pentru ca, așa cum a afirmat un judecător, „să crească febra judecătorului”, însă motivația pentru a scrie o opinie disidentă ar trebui să existe mai degrabă pentru dezvoltarea dreptului decât pentru exteriorizarea sentimentelor personale. Judecătorii care iau în considerare posibilitatea de a scrie o opinie disidentă ar trebui să se întrebe dacă beneficiile probabile primează față de costurile posibile.

Dacă un judecător consideră că o opinie disidentă va îndeplini un scop util, acesta ar trebui să o scrie cu aceeași atenție și responsabilitate, de parcă ar scrie hotărârea curții. Judecătorul nu trebuie doar să nu fie de acord cu o opinie, acest fapt nu le oferă cititorilor hotărârii nicio informație. Opinia disidentă ar trebui să se bazeze pe principiile critice și să diferențieze poziția disidentului de cea a majorității. Judecătorul disident ar trebui să precizeze cu vigoare și în mod efectiv elementele dezacordului, fără să se angajeze într-o controversă sau în propagandă. O opinie disidentă nu trebuie doar să atace opinia majoritară sau pe autorul ei. Nu trebuie utilizate atacurile personale, limbajul ofensator sau modul condescendent de exprimare, deși unii judecători consideră că exprimarea ultrajului moral și a indignării moderate poate fi uneori potrivită.

Opiniile concurente

Majoritatea argumentelor în favoarea opiniilor disidente operează și în cazul opiniilor concurente. Opiniile concurente sunt pertinente atunci când au ca scop definirea cu o mai mare precizie a câmpului de aplicare a opiniei majoritare sau informarea de o manieră diferențiată a părților și a altor membri ai publicului despre ceea ce autorul cataloghează drept aspecte importante. Prin urmare, judecătorii pot pronunța opinii concurente atunci când există două motive argumentate pentru adoptarea unei decizii, când majoritatea își justifică decizia pe baza unuia dintre aceste motive, iar alți judecători consideră că trebuie invocat un motiv alternativ. De asemenea, opiniile concurente le pot indica părților în cauze viitoare cât de departe este dispusă curtea să meargă pe o anumită cale. Un judecător nu ar trebui să scrie o opinie disidentă doar pentru a adăuga un punct de vedere sau o constatare personală care nu aduce o plusvaloare de ordin decizional sau educațional opiniei majorității. Atunci când decide să scrie sau nu o opinie concurentă, judecătorul ar trebui să-și pună întrebarea: „Scriu această opinie pentru mine sau pentru binele curții?”.

Judecătorii ar trebui să includă în opiniile lor concurente o expunere a motivelor cu care sunt de acord. Ideea nu constă în a prezenta o hotărâre alternativă a curții, ci în a indica punctul de plecare de la majoritate și în a defini, în continuare, limitele opiniei majorității. Opiniile concurente nu ar trebui nici să readucă în discuție faptele și principiile juridice pe care majoritatea și-a bazat decizia, cu excepția cazului în care judecătorul a interpretat faptele și principiile de o altă manieră. Argumentele ar trebui să se bazeze pe principii, iar modul de expunere să fie instructiv, nu pendent.

VII. Cititul despre scriere

Unul dintre judecătorii pe care i-am intervievat a spus: „Consider că judecătorii ar trebui să citească în permanență cărți despre scrierea judiciară”. Un dicționar, un tezaur *The Bluebook: A Uniform System of Citation*¹⁴ reprezintă ajutoarele de bază pentru scriere, pe care judecătorii ar trebui să le aibă la îndemână. Judecătorii ar trebui, de asemenea, să fie familiarizați cu manualele de stilistică și gramatică și să facă trimitere la acestea atunci când apar dubii. Cartea *The Elements of Style*¹⁵, de Strunk și White, este clară și concisă, fiind considerată de mulți experți principalul ghid cu privire la stilul de scriere. Un exemplar al acesteia ar trebui să se regăsească în fiecare sală de ședințe. Mulți judecători și experți în scrierea judiciară consideră că Bryan Garner este un specialist eminent în privința stilului de scriere judiciară. Acesta a semnat mai multe cărți cu privire la acest subiect, inclusiv *The Elements of Legal Style*¹⁶ și, mult mai comprehensiv, *The Redbook: A Manual on Legal Style*.¹⁷

Unii judecători consideră că cititul hotărârilor vechi îi ajută la îmbunătățirea clarității scrisului. Astfel, un judecător a menționat: „Câteodată îmi amintesc o hotărâre pe care o consideram deosebit de bună în ceea ce privește expunerea principiilor juridice. Hotărârea veche devine un fel de manual despre cum să jupoi pisica (cu sensul: sunt mai multe moduri în care poți face un lucru, în care poți atinge un scop – *n. trad.*)”.

Un alt judecător a spus: „Le menționez mereu asistenților mei judiciari să revină și să citească alți autori pentru a vedea cum scriu aceștia, iar ulterior să încerce să reflecteze asupra celor citite atunci când scriu proiectul”.

¹⁴ The Bluebook, nota 12 *supra*.

¹⁵ Strunk & White, nota 2 *supra*.

¹⁶ Bryan A. Garner, *The Elements of Legal Style* (2d ed. 2002).

¹⁷ Bryan A. Garner, *The Redbook: A Manual on Legal Style* (2d ed. 2006).

Un al treilea judecător a observat următoarele: „Consider că cel mai bun mijloc pentru ca scrierea să nu devină totalmente anostă și greu de citit este să citiți lucrări non-juridice. Cu cât mai multe cărți non-juridice citiți, cred, cu atât mai mulți termeni interesanți cunoscuți cu aplicare juridică preluați și cu atât mai mult evitați jargonul juridic sau aceleași cuvinte vechi și obosite. Cred că uneori, citind lucrări care nu aparțin domeniului juridic, veți memora o frază, uneori un cuvânt, alteori o concepție. Analogia cu situațiile non-juridice vă poate însufleți scrierea, dar și introduce cuvinte și concepții neașteptate”.

II. Corectitudine lingvistică în actele judecătorești

1. Sugestii de redactare pentru partea introductivă a actului judecătoresc

În activitatea judecătorească examinarea fiecărui dosar este încununată cu adoptarea unui act judecătoresc – hotărâre, decizie sau încheiere. Deși timpul a cimentat, metaforic vorbind, structura unor asemenea acte judecătorești, unii responsabili de formularea lor le scriu în grabă, deseori în contradictoriu cu logica lingvistică, folosind un limbaj șablonizat până la refuz și făcând abuz de descrierea probelor pe care, de asemenea, le apreciază cu fraze standard, astfel încât cititorul înțelege foarte greu care sunt faptele, cum instanța le-a stabilit și cum a aplicat legea asupra lor.

Întotdeauna hotărârile judecătorești au fost, sunt și vor fi pronunțate în numele poporului, iar pentru aceasta mereu s-a insistat asupra faptului ca ele să fie scrise pe înțelesul tuturor, ca limbajul juridic să fie acceptabil chiar și pentru un om simplu, inclusiv de la țară. Acest lucru este cu mult mai important într-o societate ca a noastră, unde cultura juridică încă nu a fost promovată suficient în rândurile justițiabililor.

Deși e necesar să menționăm că, după mai bine de treizeci de ani de la adoptarea limbii române drept limbă de stat, actele judecătorești demonstrează o cultură lingvistică adecvată timpului, totuși am urmărit prin acest ghid să atragem atenția asupra celor mai frecvente greșeli gramaticale comise la alcătuirea actelor juridice. Sunt greșeli pe care le-am identificat în varianta inițială a unor texte propuse spre publicare atunci când Institutul Național al Justiției a participat la pregătirea editării a două volume cu modele de acte judecătorești. Inițial, vom menționa câteva observații de ordin general care deranjează cititorul sau ascultătorul unui act judecătoresc:

1. Există foarte multe exemple în care partea introductivă a unei hotărâri, încheieri sau decizii judecătorești include prea multă informație, anexată haotic, fără a fi motivată într-un singur gând, dar și într-o singură propoziție în care trebuie să fie prezentată doar componența ședinței de judecată și chestiunea examinată.

2. Probabil, cea mai mare problemă în actualele acte judecătorești moldovenești o constituie propozițiile foarte lungi în care autorul textului include tot felul de informații cuprinse în cauza examinată, uneori – informație repetată nejustificat, crezându-se că astfel va fi demonstrată mai convingător decizia luată.

3. Uneori ai impresia că președintele ședinței de judecată sau judecătorul care scrie actul final al unui proces de judecată, după alcătuirea acestuia, nu mai citește a doua oară cele scrise, deși trebuie s-o facă foarte atent, urmărind logica gândurilor și corectitudinea textului, inclusiv cea gramaticală.

Iată un model de parte introductivă dintr-o încheiere judecătorească pronunțată în octombrie 2015.

ÎN C H E I E R E

... octombrie 2015

municipiul Chișinău

Judecătoria Chișinău

În componența:

Președintelui ședinței, judecătorul

X.Y.,

desemnat cu atribuții de judecător de instrucție;

grefier

I.F.;

cu participarea:

procurorului de la Procuratura Anticorupție, Y.X., precum și a apărătorului A. A., persoana care a depus plângerea și care acționează în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale petiționarului D.M.; în prezența:

petiționarului

D.M.

Procedura de citare fiind legal executată.

Examinând în ședința închisă plângerea avocatului A.A., care acționează în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale petiționarului D.M., împotriva acțiunilor și actelor procurorului și ale procuro-

rului ierarhic superior, constatarea faptului încălcării drepturilor fundamentare ale omului și declararea nulității procesului-verbal de reținere,

CONSTATĂ:

1. La 19 august 2016, avocatul A.A., care acționează în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale petiționarului D.M., a înaintat instanței de judecată o plângere în condițiile art. 313 din Codul de procedură penală, potrivit căreia a atacat ordonanța procurorului ierarhic superior din ... august 2016, privind respingerea plângerii împotriva procesului-verbal de reținere întocmit la ... septembrie 2015, solicitând concomitent constatarea încălcării drepturilor fundamentale ale omului ca urmare a reținerii petiționarului D.M. și, respectiv, declararea nulității procesului-verbal de reținere din ... septembrie 2015.

De fapt, atrăgeam atenția mai sus asupra faptului că partea introductivă a unei hotărâri, decizii sau încheieri judecătorești este constituită, tradițional, dintr-o singură propoziție compusă, care include construcția gerunzială de tipul „examinând...” și care se încheie cu – ceea ce ar fi corect – A CONSTATAT. În structura grafică, devenită clasică, a părții introductive s-ar permite doar unele evidențieri cu majuscule pentru a accentua și a atrage atenția asupra componenței sedinței de judecată.

Considerăm că este corect, după partea introductivă, să se scrie A CONSTATAT, dar nu CONSTATĂ, căci actul se citește după de liberare, iar timpul prezent al acțiunii de încheiere a procesului de judecată este indicat prin decizia luată: HOTĂRĂȘTE, DISPUNE sau DECIDE.

În cazul dat, menționăm încă două lucruri care deranjează, ca redactare, dar și ca logică de apariție în cadrul părții introductive. Opinia noastră este că ar fi fost mai bine ca ele să fie trecute în partea de constatare a încheierii de judecată:

a) „Procedura de citare fiind legal executată” – este doar o construcție gerunzială, propoziție fără subiect și predicat. Apropo: oare există și procedură de citare ilegală? Această propoziție deranjează în cadrul celei principale din partea introductivă, mai ales că, după punctul de la sfârșitul ei, nu este corect ca gândul din prima propoziție să continue cu o construcție gerunzială pornită cu majusculă.

b) Iată o repetare de prisos în partea introductivă a încheierii de mai sus:

cu participarea... și a apărătorului A.A., persoana care a depus plângerea și care acționează în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale petiționarului D.M.;

...Examinând în ședința închisă plângerea avocatului A.A., care acționează în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale petiționarului D.M. ...

Arătăm acest lucru, deoarece chiar în primul punct din partea de constatare a încheierii aflăm pe cine apără avocatul și că anume el a depus plângerea la judecată din partea petiționarului:

1. La 19 august 2016, avocatul A.A., care acționează în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale petiționarului D.M., a înaintat instanței de judecată o plângere...

Considerăm că este mai bine ca partea introductivă a acestei încheieri să arate astfel:

ÎN C H E I E R E

... octombrie 2015

municipiul Chișinău

Judecătoria Chișinău,

În componența:

Președintelui ședinței, judecătorul

X.Y.,

desemnat cu atribuții de judecător de instrucție,

Grefier

I. F.,

Cu participarea:

Procurorului de la Procuratura Anticorupție,

Y.X.,

Apărătorului

A.A.,

În prezența:

Petiționarului

D.M.,

examinând în camera de consiliu plângerea avocatului A.A. împotriva acțiunilor și actelor procurorului, precum și ale procurorului ierarhic superior, constatarea faptului încălcării drepturilor fundamentare ale omului și declararea nulității procesului-verbal de reținere,

A C O N S T A T A T :

1. La 19 august 2016, avocatul A.A., care acționează în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale petiționarului D.M., a depus instanței de judecată o plângere în condițiile art. 313 din Codul de procedură penală, potrivit căreia a atacat ordonanța procurorului ierarhic superior din ... august 2016, privind respingerea plângerii împotriva procesului-verbal de reținere întocmit la ... septembrie 2015, solicitând, concomitent, constatarea încălcării drepturilor fundamentale ale omului, ca urmare a reținerii petiționarului D.M. și, respectiv, declararea nulității procesului-verbal de reținere din ... septembrie 2015.

Tot la capitolul părții introductive prezentăm un exemplu dintr-o hotărâre pronunțată acum patru ani.

Î N C H E I E R E

... noiembrie 2016

municipiul Chișinău

Judecătoria Chișinău,

În componența:

Președintelui ședinței, judecătorul X.Y.,

desemnat cu atribuții de judecător de instrucție;

grefierilor: A.A. și C.C.;

cu participarea:

reprezentantului Departamentului Instituțiilor Penitenciare, A.Z.; reprezentantului Penitenciarului nr. 16 – Pruncul, Z.A.; procurorului Y.X., procuror în Procuratura sectorului Buiucani, municipiul Chișinău; apărătorului D.D., desemnat de către coordonatorul Oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat privind acordarea asistenței juridice calificate; a expertului judiciar din cadrul Centrului de Medicină Legală al Ministerului Sănătății, S.T., precum și a condamnatului A.R.

Examinând în ședința publică demersul Comisiei Medicale Speciale a Departamentului Instituțiilor Penitenciare cu privire la soluționarea chestiunii privind liberarea de la executarea pedepsei penale a persoanei grav bolnave în privința condamnatului A.R., născut la 3 octombrie 1973, originar – or. Ungheni, domiciliat în or. Ungheni, str. Ștefan cel Mare, nr. ..., apartament ..., studii medii incomplete, cetățean al Republicii Moldova, căsătorit, are la întreținere un copil minor, supus serviciului militar; anterior nu a comis infracțiuni și nu a fost judecat, fiind condamnat prin sentința Judecătoriei Ungheni din ... decembrie 2012, prin care a fost recunoscut vinovat în săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 264 alin. (4) din Codul penal, cu aplicarea unei pedepse în formă de închisoare pe un termen de 5 (cinci) ani, cu executarea pedepsei în penitenciar de tip semiînchis; prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din ... februarie 2013 s-a decis casarea în parte a sentinței Judecătoriei Ungheni din ... decembrie 2012 și rejudecarea cauzei cu pronunțarea unei noi hotărâri potrivit modului stabilit pentru prima instanță, astfel ca A.R. să se considere condamnat în baza art. 264 alin. (4) din Codul penal, cu numirea unei pedepse în formă de închisoare pe un termen de 5 (cinci) ani, cu ispășirea pedepsei în penitenciar de tip deschis, cu privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un termen de 4 (patru) ani/

CONSTATĂ:

.....

Și în cazul dat nu este respectată tradiția părții introductive a unei încheieri de judecată. Pe lângă faptul că are și unele incorectitudini din punct de vedere gramatical, aceasta este distorsionată de abundența de informație în cadrul construcției gerunziale. E supărător și iritant pentru un judecător să pronunțe, dar și pentru participanții la ședința de judecată – să asculte o atât de întortocheată parte introductivă de încheiere judecătorească.

Considerăm că, în acest caz, aproape toată informația din construcția gerunzială a propoziției din partea introductivă urma să fie inclusă în unul din primele puncte ale părții de constatare. În plus, pentru a evita abundența verbală și pierderea de timp, la prezentarea apărătorului, ne vom dezice de mențiunea „privind acordarea asistenței juridice calificate”. Dacă D.D. a fost desemnat ca apărător de către Oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, este clar că s-a făcut acest lucru pentru a-i acorda condamnatului asistență juridică... calificată.

Referitor la acest exemplu, considerăm că datele despre condamnat ar trebui să fie trecute în partea de constatare, iar partea introductivă a încheierii să fie scrisă astfel:

ÎNCHIEIERE

... noiembrie 2016

municipiul Chișinău

Judecătoria Chișinău,

În componența:

Președintelui ședinței, judecătorul
desemnat cu atribuții de judecător de instrucție,

X.Y.,

Grefierilor	A.A. și C.C.,
Cu participarea:	
Reprezentantului Departamentului Instituțiilor Penitenciare,	A. Z.,
Reprezentantului Penitenciarului nr. 16 – Pruncul,	Z.A.,
Procurorului	Y.X.,
de la Procuratura sectorului Buiucani, municipiul Chișinău,	
Apărătorului	D.D.,
desemnat de către Oficiul teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat,	
Expertului judiciar	S.T.,
de la Centrul de Medicină Legală al Ministerului Sănătății,	
Condamnatului	A.R.,

examinând în ședință publică demersul Comisiei Medicale Speciale a Departamentului Instituțiilor Penitenciare cu privire la soluționarea chestiunii privind liberarea de la executarea pedepsei penale a condamnatului A.R., persoană grav bolnavă,

A C O N S T A T A T :

.....

Vă mai prezentăm un exemplu de parte introductivă dintr-o decizie a instanței de recurs cu privire la admiterea recursului, casarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei în primă instanță, în cazul constatării încălcării normelor de procedură privind formarea completului instanței de judecată (art.473, alin. (1), pct. 2 lit. c).

D E C I Z I E

...mai 2017

mun. Chișinău

Colegiul... al Curții de Apel Chișinău în componența:

Președintele ședinței

X.Y.

Judecătoria

B.B. și A.A.

Cu participarea:

Reprezentantului agentului constatator

C.C.

Contravenientului

G.G.,

juducând în ședință publică, în ordine de recurs, recursul declarat de contravenientul G.G., împotriva hotărârii Judecătoria Chișinău din ... aprilie 2017 prin care G.G. a fost recunoscut vinovat în comiterea contravenției prevăzute de art.233 alin. (1) Cod contravențional, fiindu-i aplicată sancțiune cu amendă de 350 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a conduce vehicule pe un termen de doi ani.

Procedura de citare a părților a fost îndeplinită.

Termenul examinării cauzei:

1. Prima instanță: ... martie 2017 – ... aprilie 2017;

2. Instanța de recurs: ... aprilie 2017 – ... mai 2017.

Asupra recursului, Colegiul ...,

CONSTATĂ:

1. Prin hotărârea Judecătoria Chișinău din ... aprilie 2017, G.G. a fost recunoscut vinovat în comiterea contravenției prevăzute de art.233 alin.(1) Cod contravențional, fiindu-i aplicată sancțiune cu amendă de 350 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a conduce vehicule pe un termen de doi ani.

Subliniem încă o dată că, deși există o tradiție istorică în formularea (construcția) părții introductive a unei decizii judecătorești, aceasta este deseori distorsionată, prezentată în diferite feluri. Bu-năoară, în cazul dat, nu se vede care este predicatul în propoziția (una singură!) din partea introductivă, propoziție care se termină cu punctul de după „pe un termen de 2 ani”. Deși s-a încercat să se formuleze o propoziție logică cu „Asupra recursului, Colegiul penal CONSTATĂ”, partea introductivă rămâne încurcată, deranjează

pronunțarea ei, precum și înțelegerea ei de către justițiabil. Considerăm că decizia nu avea nimic de pierdut, dar ar fi fost mult mai clară, dacă partea introductivă era scrisă în felul următor:

DECIZIE

... mai 2017

municipiul Chișinău

Colegiul... al Curții de Apel Chișinău,

În componența:

Președintelui ședinței

X.Y.,

Judecătorilor

B.B. și A.A.,

Cu participarea:

Reprezentantului agentului constator

C.C.,

Contravenientului

G.G.,

juducând în ședință publică, recursul declarat de contravenientul G.G., împotriva hotărârii Judecătoreiei Chișinău din ... aprilie 2017, prin care G.G. a fost recunoscut vinovat în comiterea contravenției prevăzută de art. 233, alin. (1) din Codul contravențional,

A C O N S T A T A T:

1. Procedura de citare a părților a fost îndeplinită.

Termenul examinării cauzei:

prima instanță: ... martie 2017 – ... aprilie 2017;

instanța de recurs: ... aprilie 2017 – ... mai 2017.

2. Prin hotărârea Judecătoreiei Chișinău din ... aprilie 2017, G.G. a fost recunoscut vinovat în comiterea contravenției prevăzută de art.233, alin.(1) din Codul contravențional, fiindu-i aplicată o sancțiune cu amendă de 350 de unități convenționale, cu privarea de dreptul de a conduce vehicule pe un termen de doi ani.

ATENȚIE!

- În partea introductivă, în loc de „examinând în ședință închisă”, ar fi corect să se scrie (și să se pronunțe!) „examinând în camera de consiliu”.
- După sfârșitul părții introductive a actului judecătoresc să se scrie (și să se pronunțe!) A CONSTATAT, nu CONSTATĂ, căci asupra constatărilor s-a lucrat mai înainte, la timpul trecut, iar după deliberare se pronunță decizia, la timpul prezent.
- Transmiteți aceste sugestii colegilor Dumneavoastră pentru a unifica stilul actelor judecătorești în tot sistemul de justiție.

2. Propozițiile lungi afectează negativ claritatea textului juridic

Ideea de a edita prezentul ghid a apărut după ce am consultat mai multe ediții privind aspectele lingvistice în redactarea textelor juridice, pe unele dintre care le-am menționat chiar în prefața de la începutul acestui ghid. Toți autorii, specialiști în domeniul lingvistic, atrag atenția, în primul rând, asupra faptului că textele actelor juridice sunt inexplicabil de larg desfășurate, iar propozițiile, foarte des, atât de lungi încât sufocă cititorul, autorii actelor străduindu-se să includă în ele cât mai multă informație, crezând că astfel va avea de câștigat motivația lor pentru decizia luată.

Oricum, e necesar de indicat asupra faptului că redactarea unui act juridic trebuie să fie clară, ușor de înțeles, fără echivoc, simplă, concisă, fără elemente inutile, precisă, fără să lase loc de incertitudine pentru justițiabil. De asemenea, ne vom strădui să nu folosim jargoane, cuvinte la modă și latinisme utilizate cu alt sens decât sensul lor juridic. Vom evita frazele prea complexe care conțin mai multe complemente, propoziții subordonate sau incidente. Astfel, textul va fi accesibil și pe înțelesul tuturor. În plus, va contribui la îmbunătățirea calității limbii

române în alte acte juridice. Sintaxa frazei trebuie să fie clară. Cititorul sau justițiabilul nu trebuie să se întrebă, de exemplu, dacă un adjectiv se referă la un singur substantiv sau la mai multe. Deseori actele juridice sunt supraîncărcate cu declarații ale martorilor sau cu diferite probe care nu au tangență la caz. În ansamblu, se presupune că astfel hotărârea judecătorească expune o imagine destul de completă a probelor prezentate pe parcursul procesului de judecată, dar, de multe ori, aceasta nu permite participanților la procesul de judecată să înțeleagă ce a determinat instanța să concluzioneze că inculpatul este vinovat conform acuzațiilor aduse și că versiunea faptelor sale nu este veridică. În majoritatea cazurilor, abundența de informații face dificilă înțelegerea modului în care instanța a apreciat probele.

Vă prezentăm mai jos două exemple de propoziții care demonstrează cele spuse mai sus.

Iată ce scrie într-o decizie a sa unul dintre colegiile Curții de Apel Chișinău doar într-o singură propoziție.

C O N S T A T Ă :

1. C.G. este învinuit pentru faptul că la ... septembrie 2016, aproximativ la ora 08.20, conducând automobilul de model „Honda Civic” cu numărul de înmatriculare MMM 001 pe str. Alba Iulia din direcția str. Paris spre str. O. Ghibu, municipiul Chișinău, ignorând cerințele Regulamentului Circulației Rutiere aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 357 din 13 mai 2009 și anume

45. 1): „Conducătorul trebuie să conducă vehiculul în conformitate cu limita de viteză stabilită, ținând permanent seama de următorii factori: ...b) dexteritatea în conducere care i-ar permite să prevadă situațiile periculoase; c) starea tehnică a vehiculului și particularitățile încărcăturii; d) situația rutieră. 2) în cazul în care în limita vizibilității

apar obstacole care pot fi observate de conducător, el trebuie să reducă viteza sau chiar să oprească, pentru a nu pune în pericol siguranța traficului”, 39. 1): „înaintea începerii deplasării, reîncolonării sau altei schimbări a direcției de mers, conducătorul de vehicul trebuie să se asigure că această manevră va fi executată în siguranță și nu va crea obstacole pentru ceilalți participanți la trafic”, 40: „1) înaintea virării la stânga sau întoarcerii, conducătorul de vehicul trebuie: a) să se apropie din timp de axa drumului, în cazul circulației dublu sens, sau de marginea stângă a carosabilului cu circulația în sens unic; b) să cedeze trecerea vehiculelor care vin din sens opus și urmează să se deplaseze înainte sau la dreapta, precum și pietonilor, nu a manifestat dexteritate în conducere, nu a ținut cont de faptul că intenționează să efectueze manevra de virare la stânga, adică că urmează să schimbe banda de circulație cu ieșirea pe sensul opus de circulație, unde se pot deplasa diferite unități de transport și pietoni care apriori au prioritate, a continuat deplasarea fără a racorda viteza de deplasare la una ce i-ar asigura siguranța rutieră, aflându-se în axa drumului cu circulație cu dublu sens, nu s-a asigurat pe deplin dacă nu creează impedimente pentru alți participanți la trafic, a continuat efectuarea manevrei de virare la stânga, deplasându-se pe banda opusă de circulație, creând obstacol pentru deplasarea regulamentară a biciclistului R.O., care se deplasa din sens opus pe prima bandă de circulație și ca rezultat s-a produs impactul bicicletei.

NOTA BENE:

Este dificil să citești această încrengătură de gânduri și avalanșă de cuvinte care nu respectă logica mesajului. Folosirea excesivă de expresii verbale face greu de înțeles ce încălcare a comis conducătorul automobilului „Honda Civic”. Abia la sfârșitul frazei se încearcă o explicație a încălcării regulilor de circulație de către învinuit. Ar fi fost mai potrivit dacă această propoziție era „scuturată” de surplusul de cuvinte, fapt ce ne-ar fi permis să înțelegem mai bine ceea ce s-a dorit de relatat.

În continuare vă prezentăm un exemplu care demonstrează că, deseori, în partea de constatare sunt descrise, fără nicio logică, tot felul de mărturisiri ale martorilor. Probabil, s-a procedat astfel pentru a demonstra că s-a muncit mult asupra dosarului și pentru a avea o încheiere de judecată cât mai voluminoasă, dar fără a selecta și accentua motivările necesare unui judecător desemnat cu atribuție de judecător de instrucție, atunci când dispune pe marginea unei încheieri privind examinarea plângerii împotriva ordonanței de refuz în pornirea urmăririi penale.

ÎNCHEIERE

12. Petiționara G.L., în ședința de judecată, a susținut pe deplin plângerea înaintată, relatând că nu s-a examinat complet nimic, conform cererii nu a fost audiat nimeni, nu a fost verificat nici un act, a fost chemat doar K.S., restul nimeni, S.S. a deschis CC „F.S.”, ei nu au nimic cu ea, sunt doar o întovărășire, R.Z. și nu poate să devină cooperativă, în anul 2013, când a fost angajată contabil, a depistat toate aceste fără-delegi, a depus plângeri la procuratură și comisariat, de atunci nimic nu s-a rezolvat, procurorul I.M. i-a dat răspuns, că i s-a deschis dosar penal și că se va eschiva însă nu are nimic cu dosarul penal, când dorește S.S. este președinte, unde nu dorește nu mai este președinte, toate actele cu ștampila dlui toate sunt falsificate, deține o ștampilă care nu este valabilă, din 1999 comuna Trușeni este în municipiul Chișinău, acolo este cu totul altceva pe ștampilă, nici nu se ia nimic în considerație.

NOTA BENE:

Persoana care redactează actul ședinței de final într-un proces de judecată trebuie să evite din spusele martorilor sau ale învinuiților mărturisirile care încurcă logica textului juridic sau pot să inducă în eroare, dar numaidcât să accentueze scurt, laconic și clar anume declarațiile care prezintă interes legal în cauza dată și motivează decizia luată.

Totuși am dori să fim înțeleși corect atunci când vorbim de o simplificare a limbajului textelor juridice. În special, e necesar de a respecta modul de utilizare a termenilor în redactarea unor asemenea texte. Regula de bază care trebuie folosită în acest domeniu o constituie utilizarea limbajului comun. Dar o asemenea regulă nu poate fi peste tot respectată. De aceea, vă vom atrage atenția asupra unor recomandări ale specialiștilor în domeniu privind redactarea textelor juridice.

În lipsa unor alte mijloace de exprimare, se recurge la terminologia juridică, la termeni de specialitate, expresii latine ori neologisme. Folosirea terminologiei juridice este utilă pentru asigurarea unității terminologice a dreptului și pentru a da conceptelor juridice o formă cât mai fidelă. Astfel, la redactarea actelor juridice, termenii juridici consacrați nu pot fi înlocuiți cu cuvinte apropiate ca sens din limbajul comun. Acolo unde trebuie să utilizăm termeni precum, bunăoară, *persoană fizică, condamnat, arest preventiv, persoană juridică, contract, ipotecă, gaj, reziliere, nulitate, contravenție*, nu vom recurge la alți termeni, deoarece s-ar produce o dublare a noțiunilor utilizate, cu efecte negative asupra respectării, interpretării și aplicării corecte a normelor juridice.

În ultima vreme, juriștii recurg tot mai des la neologisme, multe dintre care sunt cuvinte împrumutate din alte limbi, mai ales – din engleză. În ansamblu, folosirea neologismelor nu este de dorit, deoarece ele afectează înțelegerea sensului și semnificației textului, ceea ce poate conduce la consecințe grave. Oricum, în cazurile în care se impune folosirea unor termeni și expresii străine, se va alătura, după caz, corespondentul lor în limba română. Uneori, avem situații în care nu există un corespondent românesc pentru unii termeni străini, dar asta face să-i folosim grație faptului că ei deja au intrat în uzul cotidian al limbii române.

În același context, în materie de terminologie, la redactarea actelor judecătorești trebuie să evităm regionalismele, care ar afecta, prin aria restrânsă de circulație, înțelegerea conținutului unui text.

Se cere și asigurarea unității terminologice a textelor redactate. Într-un act judecătoresc, utilizarea unei noțiuni sau a unui anumit termen trebuie respectată unitar, de la un capăt la altul al textului elaborat. Aici, un termen nu poate fi înlocuit cu altul, chiar dacă acesta este sinonimul primului. Utilizarea unor termeni diferiți pentru exprimarea uneia și aceleiași noțiuni duce la confuzii, la ambiguități și echivocuri.

3. Expuneri întocmai în diferite acte judecătorești

Nu era cazul să ne referim și la o asemenea problemă în cadrul acestui ghid, dar, citind mai multe acte judecătorești – hotărâri, decizii sau încheieri, deseori ne-am prins la gândul că autorii lor, pregătindu-le pentru pronunțare, caută cazuri precedente aproximativ similare și, în special, în partea de constatare, preiau, fără scrupule, alineate întregi. Înțelegem graba celui care, din lipsă de timp, trebuie să le scrie cât mai repede, precum și străduința celui care le semnează de a respecta corectitudinea motivării deciziei luate, bazându-se pe un exemplu asemănător judecat anterior, dar așa ceva contravine eticii profesionale, precum și celei morale. Totodată, fiecare caz aparte ajuns în judecată este unul individual.

Sigur, nu punem mâna în foc pentru a demonstra că avem dreptate în cazul dat, dar am întâlnit suficiente exemple care ne fac să credem că există o asemenea practică. Iată doar unul dintre ele – în două cazuri diferite, cu încheieri diferite privind arestul preventiv. Sunt încheieri pronunțate de către Judecătoria Chișinău în perioade diferite, cu diferite componente ale ședinței de judecată, iar suspjecții erau învinuiți de comiterea unor cu totul diferite articole din Codul penal. Ne convingem de acest lucru din faptul că textul preluat aproape în întregime este prezentat anume în punctul 17 al ambelor constatări din încheierile judecătorești.

Prezentăm primul exemplu, fără intervenții redacționale.

ÎN C H E I E R E

Judecătoria Chișinău,
În componența:

.....
examinând în ședință închisă demersul procurorului X.Y. de la Procuratura Anticorupție, din..., cu privire la aplicarea măsurii arestării preventive în privința învinutului Y.X., născut la 20 ianuarie 1965, învinuit de comiterea infracțiunilor prevăzute de art. 42 alin. (4) și (5), art. 328 alin. (3), lit. d) și art. 335 alin. (11) din Codul penal,

C O N S T A T Ă :

17. Astfel, procurorul îl învinuiește pe Y.X. de faptul că, prin acțiunile sale intenționate, a comis infracțiunea prevăzută de art. 42 alin. (4) și (5) și art. 328 alin. (3) lit. d) din Codul penal, individualizată prin instigarea la infracțiunea de depășire a atribuțiilor de serviciu soldată cu urmări grave, exprimată prin determinarea unei persoane publice la săvârșirea unor acțiuni care depășesc în mod vădit limitele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege, soldate cu urmări grave contrare intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, precum și contribuirea prin sfaturi, indicații, prestare de informații, acordare de mijloace sau instrumente ori înlăturare de obstacole, favorizarea persoanei publice la săvârșirea unor acțiuni care depășesc în mod vădit limitele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege, soldate cu urmări grave intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, precum și infracțiunea de abuz de serviciu prevăzută de art. 335 alin. (11) din Codul penal, individualizată prin folosirea intenționată de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală ori care lucrează pentru o astfel de organizație a situației de serviciu în interes material,

în alte interese personale sau în interesul terților, direct ori indirect, soldată cu urmări grave.

Vedeți mai jos al doilea exemplu, tot fără intervenții redacționale.

ÎNCHEIERE

Judecătoria Chișinău,
În componența:

.....
examinând în ședință închisă demersul procurorului Z.Y. de la Procuratura Anticorupție, din..., cu privire la aplicarea măsurii arestării preventive în privința învinutului X.Z., născut la 15 iulie 1985, care este învinuit de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 191 alin. (5) din Codul penal,

CONSTATĂ:

17. Astfel, prin acțiunile sale intenționate, B.A. a săvârșit infracțiunea prevăzută de articolele 42 alin. (4) și (5) și 328 alin. (3) lit. d) din Codul penal, individualizată prin instigarea și complicitatea la infracțiunea de depășire a atribuțiilor de serviciu soldată cu urmări grave, exprimată prin determinarea unei persoane publice la săvârșirea unor acțiuni care depășesc în mod vădit limitele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege, soldate cu urmări grave intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, contribuirea prin sfaturi, indicații, prestare de informații, acordare de mijloace sau instrumente ori înlăturare de obstacole, favorizarea persoanei publice la săvârșirea unor acțiuni care depășesc în mod vădit limitele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege, soldate cu urmări grave intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, precum și infracți-

unea de abuz de serviciu, prevăzută de art. 335 alin. (11) din Codul penal, individualizată prin folosirea intenționată de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală ori care lucrează pentru o astfel de organizație a situației de serviciu în interes material, în alte interese personale sau în interesul terților, direct ori indirect, soldată cu urmări grave.

ATENȚIE:

Expunerile întocmai nu numai că sunt alogice în acte judecătorești diferite unul de altul, dar pot duce la consecințe grave, deoarece fiecare dosar de judecată este unul individual, decide soarta unor anumite persoane și este imposibil ca două dosare să coincidă în mare parte prin conținutul lor.

4. O ingeniozitate nedorită – predicatul pus la începutul propoziției...

Deseori, deranjează și o altă incoerență în actele juridice citite: propoziția este construită fără a respecta regulile gramaticale și lipsește o derulare cursivă a gândului. În special, în constatările din partea de motivare am întâlnit de multe ori propoziții care încep cu predicatul. Stilul respectiv ar vrea să demonstreze intenția autorului textului de a atrage atenția asupra acțiunii expuse sau de a sublinia gândul pronunțat prin intermediul propoziției respective, dar noi considerăm că nu e corect, deoarece un asemenea stil contravine corectitudinii limbii române. Iată și câteva mostre de acest fel. Le dăm fără intervenții redacționale, dar cu omiterea datelor și a numelor proprii adevărate.

La (data – n.n.), reclamantul Banca Comercială „AB” SA a depus cerere de chemare în judecată împotriva lui E.A., intervenient accesoriu SRL „X” cu privire la deposedarea și transmiterea silită în posesie a bunului imobil ipotecat și compensarea cheltuielilor de judecată. În

motivarea acțiunii, reclamantul a invocat că, conform contractului de credit nr. ... din (data – n.n.), a acordat SRL „X” un credit în mărime de 430.000 lei, cu termenul de rambursare la 19 decembrie 2020.

Susține reclamantul că executarea obligațiilor asumate de SRL „X”, conform contractului de credit, au fost asigurate, prin contractul de ipotecă nr. ... din (data – n.n.), cu gajul casei de locuit cu suprafața de 82,6 m.p., construcția cu suprafața de 38,8 m.p., amplasate pe lotul de pământ cu suprafața de 0,3668 ha din com. ..., r-nul ... (evaluat la prețul de 700.610 lei) care aparțin cu drept de proprietate pârâtului E.A.

Specifică reclamantul că pârâtul SRL „X” a încălcat prevederile contractului de credit cu privire la termenul achitării plăților lunare. Astfel indică reclamantul că prin notificarea din (data – n.n.) și preavizul de exercitare a dreptului de ipotecă, reclamantul a cerut debitorului și debitorului gajist transmiterea benevolă în posesia băncii a bunurilor gajate pentru vânzarea acestora de sine stătător, în scopul stingerii datoriei conform contractului de credit, însă în termenul acordat datoria nu a fost achitată, iar bunul gajat nu a fost transmis reclamantului.

Solicită reclamantul, Banca Comercială „AB” S.A., transmiterea silită în beneficiul său a casei de locuit cu suprafața de 82,6 m.p., a construcției cu suprafața de 38,8 m.p., amplasate pe lotul de pământ cu suprafața de 0,3668 ha din com. ..., r-nul ..., ce aparțin cu drept de proprietate T.L., cu evacuarea tuturor persoanelor și bunurilor din imobilele indicate, precum și încasarea cheltuielilor de judecată în mărime de 1.040 lei și 28 bani.

Era, probabil, mai corect ca aceste propoziții să se fi început în felul următor:

Reclamantul susține că executarea...

Reclamantul specifică faptul că pârâtul SRL „X”...

Banca Comercială „AB” SA, în calitate de reclamant, solicită...

Dar acesta nu este un caz ieșit din comun. Iată și câteva exemple spicuite din alte acte judecătorești.

1. **Solicită** B.A. constatarea nulității contractului de vânzare-cumpărare încheiat între fostul ei soț, E.N., în calitate de vânzător, și R.D., în calitate de cumpărător, deoarece ea dispune de dreptul de preemțiune care a fost ignorat de către fostul ei soț.

2. **Indică** recurentul că, X.Y. n-a participat la examinarea demersului, nici n-au fost prezentate motivele care n-au permis să se prezinte în instanță judecătorească.

3. **Consideră** apărarea că n-a fost dovedită existența cumulativă a temeiurilor pentru spitalizare fără liberul consimțământ.

4. **Argumentează** avocatul Y.X. că, având în vedere conținutul procesului-verbal de reținere din 30 septembrie 2016, constatăm că unica probă ce confirmă bănuiala rezonabilă deținută de organul de urmărire penală sunt doar circumstanțele faptei descrise.

Autorul care folosește stilul dat în propozițiile din partea de constatare consideră, probabil, că astfel va avea de câștigat actul său juridic. Ar fi fost poate mult mai bine ca aceste patru propoziții să fie scrise în felul următor.

1. **B.A. solicită** constatarea nulității contractului de vânzare-cumpărare încheiat între fostul ei soț, E.N. – în calitate de vânzător, și R.D. – în calitate de cumpărător, deoarece ea dispune de dreptul de preemțiune, care a fost ignorat de către fostul ei soț.

2. **Recurentul indică** faptul că X.Y. n-a participat la examinarea demersului, nici n-au fost prezentate motivele care nu i-au permis să se prezinte în instanța judecătorească.

3. **Apărarea consideră** că n-a fost dovedită existența cumulativă a temeiurilor pentru spitalizare fără liberul consimțământ.

4. **Avocatul X.Y. argumentează** că, având în vedere conținutul procesului-verbal de reținere din 30 septembrie 2016, constatăm că unica probă ce confirmă bănuiala rezonabilă deținută de organul de urmărire penală sunt doar circumstanțele faptei descrise.

ATENȚIE:

Evitați începutul unei propoziții cu predicatul ei.

5. Lipsa virgulei sau folosirea ei neadecvată în propoziție

În domeniul punctuației, cele mai multe greșeli se referă la lipsa ori folosirea neadecvată a virgulei în propoziție. Din punct de vedere semantic, o propoziție exprimă un gând, o judecată, iar folosirea neadecvată a virgulei într-o propoziție încurcă gândurile sau logica evenimentelor expuse. Foarte importantă este folosirea corectă a virgulei mai ales într-un text juridic, unde ambiguitățile în logica gândului pot conduce la luarea unor decizii incorecte. În acest sens, a devenit legendară sentința atribuită împăratului Petru cel Mare al Rusiei, exprimată printr-o singură propoziție: „Казнить нельзя помиловать” („De executat nu trebuie de iertat”). De locul virgulei în această propoziție depinde soarta unei persoane. Dacă o punem după cuvântul „executat”, vinovatul se alege cu moartea, iar dacă va fi pusă după cuvântul „trebuie”, el va rămâne în viață.

În actele juridice pe care le-am avut la îndemână pe parcursul pregătirii acestui ghid, am întâlnit foarte des folosirea greșită a virgulei. Se știe că principalele părți de propoziție sunt subiectul și predicatul, iar între ele virgula nu are ce căuta. Din păcate, am găsit foarte multe cazuri în care virgula este pusă între subiect și predicat, de parcă ar striga la cititor supărată.

O altă insistență inexplicabilă din partea autorilor noștri de texte juridice este punerea virgulei în propoziție, fără niciun motiv, înainte sau după „că”.

Exemple concrete:

1. *Judecătorii de la Strasbourg au decis că, imixtiunea este considerată necesară într-o societate democratică atunci când ea este „fondată pe o necesitate socială imperioasă și mai ales proporțională scopului legitim scontat”, adică când imixtiunea este compatibilă cu principiile democratice.*

2. *Apărătorul consideră, că procesul-verbal de reținere este neînțemeiat, ilegal și urmează a fi anulat, deoarece au fost încălcate și prevederile legale ale art. 185 - 187, 174 din Codul de procedură penală.*

3. *Curtea a susținut că, R.M. nu și-a onorat obligația de restituire a creditului, iar la data înaintării cererii de chemare în judecată datorii pârâtului constituia suma de 31.520 lei.*

Aici virgula nu trebuia pusă nici înainte, nici după „că”. Probabil, autorii textelor respective fac asociere între cuvântul din gramatica română („că”) și cel din gramatica rusească („что”), care, în rusă, se izolează prin virgule.

Este imposibil să prezentăm și să explicăm aici toate exemplele de folosire incorectă a virgulei. Totuși pe unele le vom menționa numai de câț.

Lipsa virgulei a fost înregistrată în mai multe situații. Locul unde trebuia pusă virgula, dar lipsește, îl indicăm în paranteză pătrată:

a) pentru a separa vocativele sau formulele de adresare:

Nu vreau să fiu dușmanul tău [] A.C., doresc doar să-mi întorc datoria;

b) pentru a izola apozitia:

Conducătorul SA „La verișori” [] N.G. [] a declarat că nu cunoaște motivul chemării sale în judecată;

Nicolae Boboc [] victima manifestărilor din Piața Marii Adunări Naționale, a fost audiat;

c) pentru a marca lipsa verbului:

Procurorul [] la prezentarea învinuirii;

Carabinierii [] în acțiune;

d) înainte de conjuncțiile coordonatoare adversative (iar, dar, însă, ci):

Ieri n-au prezentat niciun interes [] iar astăzi toți îmi solicită opinia;

A suferit nu numai victima [] ci și martorul;

e) pentru a izola propozițiile coordonate prin juxtapunere:

B.T. are 16 ani [] peste doi ani ar trebui să fie înrolat în armată.

Nu se pune virgulă între subiect/grupul subiectului și predicat:

*Cei trei polițiști [,] ar fi extorcat bani de la bănuți;
Serviciul social pentru bătrânii cu dizabilități [,] funcționează și
în municipiul Bălți;
Învinitul nu a vrut [,] să spună cine l-a însoțit...;
Pe acestea mi le-a dat V.D.[,] sau un prieten de-al lui;
Eu nu știu [,] ce am făcut duminică seara...*

Considerăm necesar să mai prezentăm câteva reguli la capitolul dat, chiar cu riscul de a repeta niște lucruri.

• De asemenea, nu se despart de regent prin virgulă:

– numele predicativ;
– celelalte determinări obligatorii: complementul direct, complementul indirect, unele complemente circumstanțiale.

• Se izolează prin virgulă:

– construcțiile gerunziale și participiale, cu diverse valori circumstanțiale, așezate la începutul frazei;

Exemplu: *Luând în considerare necesitatea de a încuraja concurența, statele membre ar trebui să aibă posibilitatea de a interzice sau limita dreptul comercianților de a solicita comisioane din partea consumatorilor.*

– circumstanțialele intercalate între subiect și predicat (de regulă, când subiectul precedă predicatul).

Exemplu: *Consiliul, la propunerea Comisiei, poate adopta o decizie care să determine aspectele din dreptul familiei, care ar putea face obiectul unor acte adoptate prin procedura legislativă ordinară.*

• Este obligatorie folosirea virgulei în fața conjuncțiilor adverbative dar, iar, însă, ci:

Exemplu: În materie de competență, în cazul în care pârâtul este domiciliat pe teritoriul unui stat în care se aplică prezenta convenție, dar nu și un alt act prevăzut la alineatul (1) din prezentul articol.

• **Conjunția *așadar* și locuțiunea conjuncțională *prin urmare*, așezate în interiorul propoziției, se izolează prin virgulă.**

Exemplu: Am ajuns la concluzia, prin urmare, că trebuie ca armonizarea legislației în acest domeniu să fie promovată în paralel cu menținerea progreselor deja realizate conform articolului 117 din tratat.

• **Propozițiile coordonate legate prin *ori* și prin *sau* nu se despart prin virgulă.**

Exemplu: Fiecare stat membru înființează sau desemnează o unitate națională pentru îndeplinirea sarcinilor enumerate în prezentul articol.

• **În cazul folosirii conjuncțiilor coordonatoare perechi (*și... și, sau... sau, fie... fie, nici... nici*), este obligatorie folosirea virgulei între termenii coordonați.**

Exemplu: Cu toate acestea, legislația comunitară nu stabilește proceduri sau condiții pentru anularea numerelor de identificare TVA, de exemplu, în cazul în care operatorii sunt implicați și în activități economice legale, și în operațiuni frauduloase.

• **Se pune virgulă între părțile de propoziție coordonate, atunci când nu sunt legate prin *și* copulativ ori prin *sau*.**

Exemplu: Se iau măsuri pentru modificarea, suplimentarea, corectarea sau ștergerea datelor respective.

NOTA BENE:

Virgula pusă între subiect și predicat este considerată una dintre cele mai grave greșeli gramaticale. Virgula nu poate să apară oriunde într-o propoziție. Înainte de a pune virgula, meditați mai întâi, pentru ca, la necesitate, să puteți motiva aplicarea ei într-un context sau altul.

Vedeți mai multe la: Vasilisa Lazăr, „Dificultăți ale limbii române – folosirea corectă a virgulei”.

6. Cazuri frecvente de incorectitudine lingvistică în actele judecătorești

Să evităm INCLUSIV pleonasmul

În lingvistică un pleonasm este exprimarea unei idei prin folosirea mai multor cuvinte decât este necesar. În funcție de context și de intenție, pleonasmul poate reprezenta fie o greșeală de logică sau o stângăcie de exprimare, fie o figură de stil, îndeplinind același rol ca repetiția retorică. E foarte simplu de înțeles acest lucru, urmărind următoarele exemple: *el s-a întors înapoi*; această idee *a dăinuit permanent*; *carabinierii au avansat înainte*; *pompierii coboară jos*; *inculpatul este învinuit de atac asupra unui moș bătrân*; o acțiune de *contrabandă ilegală*; ei au comis un *atac agresiv*...

Am vrea să atragem atenția asupra faptului că la lecturarea textelor juridice am întâlnit deseori expresia **INCLUSIV ȘI**. Iată, bunăoară, cum apare aceasta într-un punct de hotărâre judecătorească.

Instanța reține că condițiile necesare de a fi verificate în cazul împăcării părților în dosarul penal sunt valabile procesului contravențional, INCLUSIV ȘI prin prisma Jurisprudenței constante a CEDO.

Aici, precum și în alte cazuri similare, trebuie de folosit un singur cuvânt: **INCLUSIV** sau **ȘI**. Asta – deoarece *lucrăm inclusiv cu dumneavoastră* sau deoarece *lucrăm și cu dumneavoastră*.

Deci, să nu mai **COBORÂM ÎN JOS**

În contextul celor exprimate mai sus, îndemnul nostru e să nu mai folosim în mod greșit și expresii de felul următor. E ca și cum a-i repeta același gând într-o singură expresie. Oare numai o singură dată ați auzit de *contrabandă ilegală*? Dacă-i contrabandă, deja este ilegală: contrabandă = marfă transportată ilegal. O simplă atenție ne-ar ajuta să evităm asemenea greșeli. Vedeti:

- atac agresiv (atac = acțiune agresivă împotriva cuiva);
- a avansa înainte (a avansa = a înainta);
- averse de ploaie (aversă = ploaie rapidă);
- cel mai celebru (celebru = foarte vestit);
- a coborî jos (a coborî = a se îndrepta în jos);
- a urca sus (a urca = a se îndrepta în sus);
- a colabora împreună (a colabora = a lucra împreună);
- contrabandă ilegală (contrabandă = marfă transportată ilegal);
- a conviețui împreună (a conviețui = a trăi împreună);
- exemple ilustrative (a ilustra = a clarifica prin exemple);
- foarte excelent (excelent = cel mai bun, excepțional);
- hemoragie de sânge (hemoragie = scurgere de sânge);
- incident neplăcut (incident = întâmplare neașteptată și neplăcută);
- a îngheța de frig (a îngheța = a amorți de frig);
- cel mai optim (optim = cel mai bun, excelent);
- a prefera mai bine (a prefera = a alege ce este mai bine);
- poate fi posibil (posibil = care poate exista, care poate fi realizat);
- prin prisma punctului de vedere (prin prisma = din punct de vedere);
- procent la sută (procent = a suta parte dintr-un întreg);
- perioadă de timp (perioadă = interval de timp);
- pubelă de gunoi (pubelă = recipient pentru gunoi);
- a relua din nou (a relua = a lua din nou, a începe din nou);
- scurtă alocuțiune (alocuțiune = scurtă cuvântare);

a urma în continuare (a urma = a continua);
deschiderea vernisajului (vernisaaj = deschidere oficială a unei expoziții de artă);
a dăinui permanent (a dăinui = a persista, a se permanentiza).

Rădem de CACOFONIE

Cacofonia este o suprapunere de sunete discordante sau un amestec discordant de sunete. Cuvântul „cacofonie” vine din limba greacă: *kakos*, ceea ce înseamnă „rău, urât” și *phonie* – „voce”.

Cacofoniile nu reprezintă greșeli în vorbirea propriu-zisă, dar produc succesiuni neplăcute de sunete sau chiar formare accidentală de cuvinte dezagreabile. Apar cacofonii create prin o alăturare nefericită de sunete care produc cuvinte cu înțeles vulgar. Exemple: *videoclipul acesta, ceasul arată, timpul acesta, scopul acestui individ, stă tot timpu' la bere...*

Dacă intuiți că sunteți pe punctul de a comite o cacofonie, străduiți-vă s-o evitați. Dar să o faceți nu precum foarte mulți procedează în ultima vreme, cu ajutorul cuvântului ȘI. Exemplu: Eu, **ca și cadru didactic**, voi prezenta un discurs. Expresia *Eu, ca cadru didactic*, poate fi reformulată astfel: Eu, **în calitate de cadru didactic**, voi prezenta un discurs.

Unii vorbitori, atunci când încearcă să evite cacofoniile, despart părțile ei, făcând o pauză și rostind cuvântul „virgulă”. Dar asta nu presupune o inteligență lingvistică.

Totuși există câteva cacofonii acceptate în limbajul literar precum: *Biserica Catolică, Banca Comercială, Ion Luca Caragiale, tactica cavaleriească, epoca capitalistă...*

Noi am insistat asupra faptului dat, deoarece apariția cacofoniilor într-un act judecătoresc deranjează cititorul, dar mai ales pe ascultătorii prezenți în sala de judecată. În hotărârile, deciziile sau încheierile judecătorești am întâlnit permanent cacofonii asemănătoare cu următoarele două exemple:

a) Inculpatul **invocă că, când** A.B. a încercat să-l lovească peste cap cu hârlețul, el s-a ferit și a început să strige...

b) Contravenientul mai **indică că** nu a părăsit locul accidentului rutier, el a dorit să o ducă pe victimă la spital, dar ultima a refuzat, comunicându-i că nu are careva leziuni corporale și i-a cerut să o ducă acasă, indicându-i adresa.

Dacă autorul textului nu a găsit alte variante de a-și exprima gândul, arătăm cum el ar fi trebuit să evite cacofoniile de mai sus:

a) Inculpatul **invocă faptul că, atunci când** A.B. a încercat să-l lovească peste cap cu hârlețul, el s-a ferit și a început să strige...

b) Contravenientul mai **menționează că** nu a părăsit locul accidentului rutier, el a dorit să o ducă pe victimă la spital, dar ultima a refuzat, comunicându-i că nu are careva leziuni corporale și i-a cerut să o ducă acasă, indicându-i adresa.

Călărețul fără cap – lipsa SUBIECTULUI în enunțuri

În constatările încheierilor judecătorești am găsit de multe ori propoziții în care lipsește subiectul, chiar și în cazurile în care ele încep din alineate noi. Considerăm că este inacceptabil așa ceva, inclusiv dacă autorul consideră, probabil, că repetarea aceluiași subiect irită. Vă prezentăm un exemplu din partea de constatare a unei singure încheieri judecătorești.

1. *Consideră apărătorul că procesul-verbal de reținere este neînțemeiat, ilegal și urmează a fi anulat, deoarece au fost încălcate și prevederile legale ale art. 185-187, 174 din Codul de procedură penală, astfel că în procesul-verbal de reținere nu au fost indicate motive și temeuri relevante și suficiente care să justifice detenția continuă a persoanei...*

2. *Menționează că motivele și temeiurile indicate în procesul-verbal de reținere nu au suport juridic și factual, acestea purtând un caracter formal, iar la întocmirea acestuia procurorul nu a luat în considerație prevederile art. 176 alin. (4) din Codul de procedură penală...*

3. **Conchide** că la întocmirea procesului-verbal de reținere au lipsit probe incontestabile care confirmă și demonstrează existența pericolului de dispariție a lui D.M. de la organele de drept...

În cazul dat ar fi fost mai potrivită următoarea variantă (pe care o redactăm și stilistic):

1. **Apărătorul** consideră că procesul-verbal de reținere este neînțemeiat, ilegal și urmează a fi anulat, deoarece au fost încălcate și prevederile legale ale art. 185-187, 174 din Codul de procedură penală, astfel încât în procesul-verbal de reținere nu au fost indicate motive, temeiuri relevante și suficiente care să justifice detenția continuă a persoanei...

2. **El** menționează că motivele și temeiurile indicate în procesul-verbal de reținere nu au suport juridic și factual, astfel purtând un caracter formal, iar la întocmirea acestuia procurorul nu a luat în considerație prevederile art. 176 alin. (4) din Codul de procedură penală...

3. **Avocatul** conchide că la întocmirea procesului-verbal de reținere au lipsit probe incontestabile care confirmă și demonstrează existența pericolului de dispariție a lui D.M. de la organele de drept...

O contravenție... **PREVĂZUTE(?)** de Codul contravențional

Sincer vorbind, e jenant să prezentăm cazul dat, dar, dintr-o inexplicabilă cauză (deși noi intuim că este vorba de graba autorilor), această greșeală apare în majoritatea deciziilor judecătorești. Iată două dintre ele:

1. *Judecătoria..., examinând în ședință de judecată publică cauza contravențională pornită în privința lui A.B.C., născut la 22 ianuarie 1943, domiciliat mun. Chișinău, str. I.V. nr. 13, care se învinuiește în săvârșirea contravenției **PREVĂZUTE** de art. 158 alin. (1) Cod contravențional,*

C O N S T A T Ă :

.....

2. Judecătoria..., examinând în ședință închisă demersul procurorului I.N. de la Procuratura Anticorupție, din (data – n.n.), cu privire la aplicarea măsurii arestării preventive în privința învinutului A.T., născut la 15 iulie 1985, care este învinuit de comiterea infracțiunii **PREVĂZUTE** de art. 191 alin. (5) din Codul penal,

C O N S T A T Ă :

.....

Închipuiți-vă că în punctele menționate ale constatărilor ar fi vorba de comiterea mai multor infracțiuni. Cum ați scrie? Corect, infracțiunea aceasta, la singular, e **PREVĂZUTĂ** de art. art. 191 alin. (5) din Codul penal. În cazul comiterii mai multor infracțiuni, se va scrie ca în următoarea propoziție.

Judecătoria..., examinând în camera de consiliu demersul Procuraturii Hâncești cu privire la autorizarea monitorizării conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice, în cadrul urmăririi penale în cauza nr. ..., inițiată de către organele de urmărire penală ale Serviciului Vamal la... 2016, în baza suspiciunilor de comitere a infracțiunilor **PREVĂZUTE** de articolele 248 alin. (5) lit. b) și d) și 217 alin. (4) din Codul penal,

D I S P U N E :

.....

Mai există CAREVA întrebări?

Lingviștii au atenționat în nenumărate rânduri folosirea incorrectă a cuvântului CAREVA, el fiind doar un pronume, după cum spune și Dicționarul explicativ al limbii române: **CAREVĂ** – pron.

nehot. Indiferent care; cineva; vreunul; oricare /care + va. Totuși, în textele redactate de noi am întâlnit mai des utilizarea greșită decât cea corectă a acestui pronume. Prezentăm doar un exemplu.

Judecătoria Chișinău..., examinând în ședință publică cauza contravențională pornită în privința lui R.T., născut la 5 decembrie 1965, domiciliat în mun. Chișinău, str. Kiev..., căsătorit, fără persoane la întreținere, în decursul unui an nu a săvârșit CAREVA contravenții, învinuit de săvârșirea contravenției prevăzută de art. 233 alin. (1) Cod contravențional,

CONSTATĂ:

.....

În acest caz, autorul textului a vrut să spună că învinuitul nu a săvârșit nicio contravenție în decursul unui an. De fapt, gândul ar fi fost scris (exprimat) corect și fără folosirea cuvântului **CAREVA**: „În decursul unui an nu a săvârșit contravenții”. Se pare că pentru mulți acest **CAREVA** a devenit un tic verbal, o deprindere neplăcută folosită în mod inconștient.

Unii lingviști consideră că folosirea acestui cuvânt nu-i altceva decât o calchiere din limba rusă: „какие-то”, „какой-то”, „какие-либо”. Probabil, nu o singură dată ați auzi: „Mai există careva întrebări?” – „Есть ещё какие-то вопросы?”. Limba română ne dă un model simplu: „Mai aveți întrebări?”.

CAREVA este un pronume nehotărât, sinonim cu cineva, vreunul, oricare. Tradițional, se folosește în legătură cu o persoană necunoscută, pe care vorbitorul nu o identifică și o numește concret. Pentru că este pronume, e greșit să-l folosim ca adjectiv, care caracterizează un substantiv și nu-l înlocuiește. În enunțurile incorecte, **CAREVA** poate fi înlocuit cu: niște, o, anumite, oarecare etc. În asemenea cazuri, **CAREVA** este un cuvânt de umplutură și trebuie evitat.

DATORITĂ (?) leneviei, comitem foarte multe greșeli...

Folosirea incorectă a cuvintelor o stabilim și în cazul în care scriem sau pronunțăm „datorită” în loc de „din cauza”. **DATORITĂ** are o conotație pozitivă, iar **DIN CAUZA** – una negativă. Iată un exemplu în care se vorbește în mod pozitiv despre rolul negativ al organului de urmărire penală.

*În încheiere, luând în considerație inacțiunile intenționate ale procurorilor o perioadă nejustificat de mare de la momentul pornirii urmăririi penale, menționăm că în dosar nu au fost efectuate în volum deplin toate acțiunile de urmărire penală și planează bănuiala rezonabilă privind neobiectivitatea caracterului îndelungat al anchetei, care deja riscă să întrunească elementele de ineficiență **DATORITĂ** rolului inactiv al organului de urmărire penală.*

Aici urma numaidecât să fie scris astfel: „...**DIN CAUZA** rolului inactiv al organului de urmărire penală”. Oare poți spune cu conotație pozitivă: „Datorită secetei, Moldova va rămâne în anul curent fără porumb”? Încercăm să explicăm mult mai simplu: **DATORITĂ** o spui cu bucurie, iar **DIN CAUZA** o spui cu regret. E regretabil că, din **CAUZA** leneviei, comitem deseori greșeli...

VIZAVI, dar corect și cu măsură...

Indicam mai sus că una dintre principalele cerințe față de textul juridic este ca acesta să fie scris cât mai simplu și pe înțelesul tuturor. Limba română a asimilat cuvântul *vis-a-vis* din franceză și nu oricare cetățean moldovean îi cunoaște sensul, precum nu toți autorii de texte îl folosesc acolo unde trebuie și cu sensul său adevărat. Iată un exemplu care poate fi acceptat, dar noi îl vom redacta și vom propune o variantă pe care o considerăm mai corectă.

Vis-a-vis de cerința ce ține de constatarea încălcării drepturilor fundamentale ale omului, ca urmare a reținerii petiționarului D.M., instanța de judecată o va respinge ca nefondată, de vreme ce, la examinarea plângerilor în condițiile art. 313 din Codul de procedură pe-

nală, judecătorul de instrucție nu are competență de a constata anumite fapte...

Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române spune că în română acest cuvânt se scrie „vizavi”, iar DEX-ul admite și „vis-a-vis”, o formă din franceză, deși în română nu este, pentru că lipsește accentul pe „à”. Unii spun că acest cuvânt are și trebuie să fie folosit doar cu sensul referitor la loc: „față în față cu”, „peste drum de”. Totuși dicționarul menționează și sensurile „față de”, „în raport cu”, „în comparație cu”, pe care noi le considerăm mai acceptabile limbii române, dar și pe înțelesul tuturor.

Deci, în propoziția dată mai sus ca exemplu vom folosi „față de” în loc de „vis-a-vis”, cuvânt care, în română, trebuie să fie scris **VI-ZAVI**, dar să-l folosim cât mai rar, căci în textele juridice care ne-au fost puse la dispoziție l-am întâlnit prea des.

NECĂTÂND, totuși mai găsim...

S-a spus mereu că nu-i corect să folosim cuvântul **NECĂTÂND** atunci când scriem sau vorbim. În primul rând, Dicționarul explicativ la limbii române nu dă nici un rezultat pentru cuvântul „necătând”. Nu l-am găsit nici în alte dicționare. Deci cuvântul „necătând” nu există în limba română și trebuie să-l excludem din vorbire pentru totdeauna. Dar noi am găsit folosirea lui chiar și în textele scrise. Vedeți următorul exemplu.

***NECĂTÂND** la faptul că materialele prezentate de procuror nu atestă recepționarea directă de către petiționari a ordonanței din ... septembrie 2015, totuși instanța de judecată stabilește că despre hotărârea procurorului X.Y. petiționarii au cunoscut...*

*În motivarea demersului, executorul judecătoresc a invocat că, urmare a acțiunilor de executare, debitorul n-a achitat amenda în mărime de 4.000 de lei, **NECĂTÂND** la faptul că termenul de achitare benevolă a amenzii a expirat încă la data de 20 martie 2015.*

În asemenea cazuri, în locul lui NECĂTÂND trebuie să găsim un echivalent românesc, pentru a scrie corect gândul pe care vrem să-l enunțăm. În aceste cazuri vom folosi următoarele variante.

CU TOATE CĂ materialele prezentate de procuror nu atestă recepționarea directă de către petiționari a ordonanței din ... septembrie 2015, totuși instanța de judecată stabilește că despre hotărârea procurorului X.Y. petiționarii au cunoscut...

În motivarea demersului, executorul judecătoresc a invocat că, drept urmare a acțiunilor de executare, debitorul n-a achitat amenda în mărime de 4.000 de lei, **CHIAR DACĂ** termenul de achitare benevolă a amenzii a expirat încă la 20 martie 2015.

În limba română din stânga Prutului, cuvântul „necătând” este o traducere neinspirată a cuvântului rusesc „несмотря”. Trebuie să-l aruncăm în istoria sovietică a „limbii moldovenești”, iar în locul lui să folosim „cu toate că”, „în ciuda faptului”, „în pofida...”, „chiar dacă” etc.

REIEȘIND astfel, n-o să mai intrăm...

Și verbul a **reieși** este tradus din limba rusă – *уцходумь*, urmat de prepoziția *из* (din). Este o greșeală supărătoare, dar frecvent comisă în limba vorbită (și cea scrisă). Verbul A REIEȘI are în limba noastră o semnificație clară: a rezulta, a apărea ca o consecință logică – „Formatorul nu a venit la timp. Reiese că o fi intervenit ceva imprevizibil pe drum”. Așadar, în română reiese/rezultă exclusiv ceva din ceva, teză din teză.

Greșeala apare atunci când punem acest „a reieși” în legătură directă cu o persoană: „Am spus aceasta, **reieșind** din faptul că...”; „Noi trebuie să **reieșim** din posibilitățile de care dispunem”. Corect ar fi să spunem în felul următor: „Am spus aceasta, **ținând cont** de faptul că...”; „Noi trebuie să **pornim de la** posibilitățile de care dispunem”.

Sunt două exemple prin care arătăm că pot fi evitate formele greșite, calchiate, cu „a reieși”, „reieșind”, prin folosirea unor formule simple, firești limbii noastre.

Învinuții au insistat să ascultăm argumentele SALE...

De la o vreme înapoi sunt folosite incorect și pronumele personale, în special pronumele personal „**lor**”. O fac nu numai juriștii, dar chiar și jurnaliștii, inclusiv la radio și televiziune.

Exemplu greșit: *„Statele contractante, în temeiul dreptului internațional și fiind supuse obligațiilor SALE, potrivit tratatelor internaționale, inclusiv CEDO, au dreptul de a institui un control în privința intrării și expulzării străinilor.*

Fără a formula altfel propoziția, menționăm că aici se cerea nu pronumele posesiv la persoana întâia, ci la persoana a treia, plural – „**lor**”: „Statele contractante, în temeiul dreptului internațional, fiind supuse obligațiilor **LOR**, potrivit tratatelor internaționale, inclusiv CEDO, au dreptul de a institui un control în privința intrării și expulzării străinilor.

Pronumele personal a fost substituit printr-un adjectiv pronominal (pronume posesiv). Adjectivul pronominal (pronumele posesiv) **său, sa, sale** nu are formă proprie pentru persoana a III-a plural, în locul acesteia folosindu-se pronumele personal **lor**.

Greșit: „Procurorii au venit cu argumente în favoarea poziției **sale**”.

Corect: „Procurorii au venit cu argumente în favoarea poziției **lor**”.

Greșit: „La rândul **său**, martorii au venit cu dovezi contradictorii”.

Corect: „La rândul **lor**, martorii au venit cu dovezi contradictorii”.

Greșit: „Noaptea trecută, patru ciobani au fost bătuți de consătenii **săi**”.

Corect: „Noaptea trecută, patru ciobani au fost bătuți de consătenii lor”.

Corect: se află în AREST LA DOMICILIU

Nu vom exagera nici în cazul dacă vom menționa și o altă incorectitudine lingvistică întâlnită frecvent în actele judecătorești din care ne-am „inspirat” la scrierea acestui ghid – folosirea în formă greșită a expresiei „măsura preventivă de arest la domiciliu”. În rare cazuri am găsit scrierea ei în variantă corectă. De obicei, iată cum este întâlnită:

1. *Examinând în ședință închisă demersul procurorului de la Procuratura Anticorupție, din decembrie 2016, cu privire la prelungirea măsurii preventive „arestarea la domiciliu” în privința învinutului X.Y., învinuit de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 324 alin. (2) lit. b), c) din Codul penal,...*

2. *Recurentul consideră că doar măsura preventivă sub formă de arestare la domiciliu este compatibilă cu comportamentul învinutului ce trebuie să fie asigurat de organele de drept.*

3. *Potrivit alin. (11) din același articol hotărârea judecătorească de prelungire a duratei de arestare preventivă poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară.*

Mai întâi, să vedem ce spune Dicționarul explicativ al limbii române.

ARESTĂRE, *arestări*, s. f. Acțiunea de a aresta. ◇ *Mandat de arestare* = ordin scris, emis de o autoritate judiciară, prin care se dispune arestarea cuiva.

Stare de ~ Situația unei persoane private de libertate prin sentință judecătorească. **6** (Îs) ~ *la domiciliu* (Sentință judecătorească de efectuare a detenției la domiciliul inculpatului.

ARÉST, *aresturi*, s. n. **1.** Deținere sub pază legală a unei persoane. **2.** Loc unde sunt ținuți cei arestați. – Din germ. **arrest**, it. **arresto**.

Am insistat asupra subiectului dat și am găsit în Codul penal, la art. 195 alin. (3), următoarele:

(3) Măsura preventivă sub formă de **arestare preventivă, arestare la domiciliu**, liberare provizorie sub control judiciar și liberare provizorie pe cauțiune se înlocuiește sau, după caz, se revocă de judecătorul de instrucție sau, după caz, de instanța de judecată.

Arestare este o acțiune și, bunăoară, nu poți prelungi unui inculpat **acțiunea de arestare**, ci poți să-i prelungi **starea de arest, arestul preventiv**, care poate fi **arest la domiciliu** – deținere sub pază legală a unei persoane la domiciliu. Deci în articolul respectiv din Codul penal este vorba de **arest preventiv** și de **arest la domiciliu**.

În acest sens, propozițiile de mai sus, date drept exemplu, ar trebui să fie scrise în felul următor (inclusiv cu celelalte redactări):

1. Examinând în camera de consiliu demersul procurorului de la Procuratura Anticorupție, din decembrie 2016, cu privire la prelungirea măsurii preventive de **arest la domiciliu** în privința lui X.Y., învinuit de comiterea infracțiunii prevăzută de art. 324 alin. (2) lit. b), c) din Codul penal,...

2. Recurentul consideră că doar măsura preventivă sub formă de **arest la domiciliu** este compatibilă cu comportamentul învinuitului, măsură care trebuie să fie asigurată de organele de drept.

3. Potrivit alin. (11) din același articol, hotărârea judecătorească de prelungire a duratei de **arest preventiv** poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară.

RETRĂIȚI doar clipele frumoase

Deși incorectitudinea la care ne vom referi mai jos nu ne-a neliniștit frecvent, atunci când am citit mai multe acte judecătorești, totuși am insistat să o menționăm și pe aceasta, deoarece o auzim foarte des mai ales în luările de cuvânt ale unor juriști. La noi, basarabeni folosesc verbul *a retrăi* în mod eronat, cu sensul de a-și

exprima îngrijorarea, neliniștea, sens pe care acest verb nu-l are. Iată ce spune Dicționarul explicativ al limbii române:

RETRĂÎ, retrăiesc, vb. IV. Tranz. A simți intens ceea ce a mai simțit o dată; a avea impresia că trece prin aceleași întâmplări prin care a mai trecut o dată. ♦ A simți intens ceea ce a simțit altcineva, a avea impresia că trece prin aceleași întâmplări prin care a trecut și altcineva. – Pref. **re-** + **trăi**.

Irina Condrea, doctor habilitat în filologie, conferențiar universitar, susține că, dacă un vorbitor de limbă română literară folosește „a retrăi” pentru a spune că trece prin aceleași întâmplări prin care a mai trecut o dată, pentru un vorbitor de limba română din Republica Moldova „a retrăi” este similar cu „a fi îngrijorat”.

Ca să facem o comparație, vom vedea și sensul pe care-l prezintă dicționarul pentru termenul *îngrijorare*:

ÎNGRIJORĂ, îngrijorez, vb. I. Tranz. și refl. A inspira sau a simți neliniște, grijă, teamă; a (se) neliniști, a (se) alarma, a (se) îngriji.

Din definiție observăm că aceste două cuvinte nu sunt sinonime.

Deci, nu vom spune:

Retrăiesc atunci când o văd plângând.

Retrăiesc tare la examenele de admitere.

Nu retrăi, de data aceasta va fi mai bine!

Corect ar fi:

Sunt îngrijorat atunci când o văd plângând.

Îmi fac griji la examenele de admitere.

Nu-ți fie frică, de data aceasta va fi mai bine!

Dar avem cazuri în care e necesar să folosim anume verbul *a retrăi*, precum:

Aș vrea să **retrăiesc** clipele trăite împreună în anii tinereții noastre.

E groaznic: **retrăiesc** aceleași dureri, ca și înainte de tratament.

E necesar să cunoaștem sensurile acestor două cuvinte, pentru ca să le putem folosi corect în diferite contexte.

7. Folosirea prepoziției *DE* după numerele cardinale

Mai multe cazuri de încălcare a normelor lingvistice în vigoare le-am constatat la omiterea prepoziției *de* după numeralele cardinale care încep cu douăzeci, precum este cazul următor.

P.V. renunță la încasarea sumei de 5.200 lei, ce reprezintă dobânda contractuală, iar G.M. recunoaște și se obligă să achite suma împrumutului de 95.000 lei, cheltuielile de judecată sub forma taxei de stat achitate în mărime de 4.056 lei, în total 104.256 lei, în trei tranșe trimestriale, plătibile până la 20 mai 2020, 20 august 2020 și 20 noiembrie 2020.

Omiterea prepoziției *de* în sintagmele evidențiate fac o exprimare nefirească limbii române. Nu e bine să spui: 45 lei sau 80 cămăși, mai corect și plăcut auzului ar fi: 45 de lei sau 80 de cămăși. În limba română, după numeralele cardinale până la 20, prepoziția *de* nu se pune. Adică: 4 lei, 6 copii, 8 ani, 7 copaci, 5 grade. După numeralele cardinale, începând cu 20, prepoziția *de* este obligatorie: 64 de lei, 76 de copii, 58 de ani, 97 de copaci, 55 de grade. Apoi, în continuare, vom scrie și vom spune: 504 lei, 306 copii, 208 ani, 1.507 copaci, 105 grade sau 524 de lei, 346 de copii, 258 de ani, 1.597 de copaci, 155 de grade.

Deci în propoziția dată de noi, ca exemplu greșit între sume și lei, ar trebui să apară prepoziția *de*: „P.V. renunță la încasarea sumei de 5.200 de lei, care reprezintă dobânda contractuală, iar G.M. recunoaște și se obligă să achite suma împrumutului – 95. 000 de lei, cheltuielile de judecată sub forma taxei de stat – 4.056 de lei, în total 104.256 de lei, în trei tranșe trimestriale, plătibile până la 20 mai 2020, 20 august 2020 și 20 noiembrie 2020”.

Mai dificil e cu numeralele fracționare de tipul: 30,3; 87,8; 4,75. În cazul următor prepoziția *de* a fost folosită greșit: „Inculpatul a

sustras în total o sumă de 7,5 de milioane lei”. Corect, dar și mai plăcut auzului este: „Inculpatul a sustras în total 7,5 milioane de lei”. Dacă pronunțăm acest numeral fracționar – șapte, virgulă, cinci – respectăm regula anunțată, deoarece cinci este un număr de până la 20. Între milioane și lei prepoziția *de* este numai de cât necesară. Atunci când după virgulă avem sutimi începând cu 20, prepoziția *de* este obligatorie: 4,25 de procente, 148,47 de kilograme.

Chiar și în cazul în care numerele cardinale cu numere de la 20 în sus sunt urmate de unități de măsură abreviate (38 kg, 4.700 ha, 44 kw etc.), prepoziția *de*, deși e omisă, trebuie numai de cât pronunțată: 38 de kilograme, 4.700 de hectare, 44 de kilowați.

REZUMĂM:

De la 1 la 19 se scrie fără prepoziția *de*, iar de la 20 la 100 – cu *de*. Regula este valabilă și pentru numerele mai mari de 100. Decisive rămân ultimele două cifre.

8. Putem evita LA DATA DE sau ÎN DATA DE?

Am selectat o propoziție din textele care urmau să fie redactate de noi: *În speță, în cuprinsul procesului-verbal cu privire la contravenție contestat se precizează că în data de 20 martie 2017, orele 21:07, în mun. Chișinău, str. Ismail..., petiționarul A.M. a condus autoturismul de model „BMW X5” cu n/î RTF 008, cu viteza de 90 km/h, înregistrată de aparatul radar.*

Mai mulți specialiști în domeniu susțin că este corect „**în data de**”, pentru că putem înlocui cuvântul *data* cu ziua, atunci când ne referim la acțiuni specifice care se desfășoară într-o anumită zi.

Exemplu: Examenul de admitere vor începe **în data de** 10 august 2020.

Atunci când trebuie să realizăm anumite sarcini, care au termen limită, folosim „**la data de**”.

Exemplu: Actele vor fi prezentate până **la data de 1 august 2020**.

Formula „**pe data de**” este o traducere din limba engleza – „on the...”, care se folosește tot mai des în orice context.

Exemplu: Înregistrarea candidaților va avea loc pe data de 9 august 2020.

Deci, nici specialiștii lingviști pe care noi am reușit să-i consultăm nu dau o formulă concretă în cazul dat. De aceea, propunem o variantă pe care o considerăm corectă pentru toate cazurile. Suntem de părerea că este inutil să folosim cuvântul „data”, deoarece fiecare om înțelege că, bunăoară, 10 august este o dată. În loc de „în data de” sau „pe data de”, folosim doar „la”. Comparați:

Examenele de admitere vor începe **la 10 august 2020**.

Actele vor fi prezentate **până la 1 august 2020**.

Înregistrarea candidaților va avea loc **la 9 august 2020**.

Fiți de acord că propoziția dată drept exemplu la început ar fi fost mai clară, dar și mai scurtă în următoarea variantă: „În speță, în cuprinsul procesului-verbal cu privire la contravenție contestat, se precizează că **la 20 martie 2017**, ora 21:07, în mun. Chișinău, str. Ismail..., petiționarul A.M. a condus autoturismul de model „BMW X5” cu n/i RTF 008, cu viteza de 90 km/h, înregistrată de aparatul radar”.

La același subiect, considerăm că unul dintre cele mai lizibile formate de scriere a datei este cel de tipul „1 august 2020” sau „20 martie 2017”, căci formula de tipul „01.08.2009”, „20.03.2017” sau altele de același fel sunt mai greoaie și trebuie să depunem un efort suplimentar pentru a înțelege despre care lună este vorba. În plus, este mai complicat pentru ascultător atunci când i se prezintă datele într-o asemenea formulă: „La zero unu zero opt două mii nouă” sau „La douăzeci zero trei două mii șaptesprezece”.

Mulți insistă să folosească în continuare formule de felul următor: „La 03 mai 2020...”, explicând că, chipurile, dacă cineva ar vrea să falsifice data, ar putea pune înainte de 3 mai cifra 2 sau 1 și ar obține 23 mai sau 13 mai. Ați spus vreodată cuiva: „Te aștept la zero

trei mai, ora 18:00, în fața monumentului lui Ștefan cel Mare”? Tot așa nu o să auziți: „Datoria va trebui s-o achite la zero trei mai 2021”.

REZUMĂM:

Formulările LA DATA DE sau ÎN DATA DE pot fi evitate, fără a apela la una dintre ele. Vom scrie simplu și corect, folosind numai prepoziția LA – la 15 iunie, bunăoară.

9. Cum vom scrie corect ora cu cifre

Am constatat că și autorii de texte juridice, atunci când indică o oră concretă cu cifre, folosesc diferite formule:

1. *Potrivit circumstanțelor indicate în demersul procurorului, în cadrul urmăririi penale s-a constatat că, la 9 iunie 2016, la aproximativ ora 03:00, persoane necunoscute, în stare de ebrietate, au încălcat grosolan ordinea publică.*

2. *Potrivit ordonanței de începere a urmăririi penale, la 6 octombrie 2016, aproximativ ora 03.08, persoane neidentificate de către organul de urmărire penală au pătruns, prin deteriorarea geamului de la ușă, în magazinul companiei „Orange” SA.*

3. *La 24 decembrie 2016, ora 19,40, B.V. a fost reținut conform art. 166 din Codul de procedură penală.*

Adevărul este că încă nu a fost unificată o formulă concretă de scriere corectă cu cifre a orei exacte. Standardul vechi la scrierea orei avea ca semn separator virgula – ora 17,15. Apoi, în limba română, pentru aceasta s-a folosit tot mai des punctul – ora 17.15. Totuși în ultima vreme se practică insistent următoarea formulă: ora 17:15, întâlnită și în alte țări. Unificarea o cere și sistemul electronic internațional. Bunăoară, acum, când scriem aceste rânduri, calculatorul nostru, cu program în limba română, arată **ora 15:47:23**.

Noi pledăm pentru această ultimă variantă, deoarece două puncte semnifică faptul că-i vorba de indicarea orei, nu a unei date sau a

unui număr de obiecte, cum ar fi în cazul dacă am folosi punctul ca semn separator între cifre.

Amintim că ziua are 24 de ore. Să fim atenți la scrierea orelor din timpul zilei, pentru că multe persoane le pronunță greșit pe acele de după miezul zilei până la miezul nopții. Dacă un martor vă spune că spargerea apartamentului a avut loc la ora două și 30 de minute, concretizați: e vorba de 14:30 ziua sau de 2:30 noaptea. Altfel, ar putea să apară unele probleme, dacă scrieți ceea ce ați auzit inițial.

Tot aici atenționăm că în multe cazuri substantivul „ora” se acorda la plural cu numeralul care îl urmează: „Accidentul a avut loc la orele 14:25”.

Corect: „Accidentul a avut loc la ora 14:25”. Mulți specialiști de limba română susțin că se spune **corect „ora 13:00”, nu „orele 13:00”**, pentru că se referă la o singură oră, nu la mai multe (nu la treisprezece ore). Aici, numeralul exprimă valoarea orei, nu este un adjectiv, ca să se acorde cu substantivul „oră”.

Pluralul „orele” îl folosim atunci când ne referim la un interval sau când ne referim la mai multe puncte în timp: „**Între orele 9:00 și 11:00** voi fi plecată” sau „Am astăzi două ședințe de judecată – **la orele 10:00 și 15:00**”.

Totodată, numeralul nu este un adjectiv, ca să se acorde cu substantivul *ora*. Numeralul de identificare nu este flexibil după gen, ci are formă unică de masculin. Vom spune: ora unu (nu: ora una), ora douăzeci și unu (nu: ora douăzeci și una). Avem și excepții: dacă numeralul de identificare nu cunoaște flexiune după gen, ar trebui să se spună „ora doi”, dar, după cum se știe, se spune la forma de feminin: „ora două”, „ora douăzeci și două” etc. Această abatere de la regulă s-a consolidat bine în limba română și a devenit o normă acceptată.

10. Incertitudine la scrierea sumelor cu multe cifre

La prima vedere, pare să nu fie atât de important, dar ne-a fost dificil să găsim exemple sau un răspuns concret la întrebarea: dacă avem sume mari, cum le scriem: toate cifrele împreună – sutele, miile, milioanele etc. – despărțite prin spațiu sau prin puncte? În textele citite de noi găsim următoarele exemple:

1. *La 21 iunie 2020, Compania Internațională de Asigurări „...”, societate pe acțiuni, a depus cerere de chemare în judecată împotriva Brokerului de Asigurare-Reasigurare „...” SRL în mărime de **107537,54 de lei**, precum și compensarea cheltuielilor de judecată.*

2. *A fost încheiat contractul nr... din 4 mai 2016, pentru suma totală de **856100 de lei**, fiind majorat astfel ilegal prețul de achiziție.*

3. *În aceeași zi, în baza contractului nr..., suma de **8.000.000 de dolari** a fost transferată la contul bancar nr.... al companiei „XY” SRL.*

Unii specialiști în domeniu susțin că, într-o sumă, sutele, miile, milioanele etc. se despart prin puncte, precum vedeți în exemplul al treilea de mai sus. Tot așa se procedează și în cazul completării unor cecuri bancare. Totuși, în sistemul Ministerului de Finanțe, sumele mari se scriu cu blancuri (spații) în loc de puncte. Considerăm că ar fi bine ca toate instituțiile, inclusiv cele particulare, să folosească aceeași formulă la scrierea sumelor. Noi susținem varianta cu puncte, căci ne pare bizară formula în care o sumă mare desparte sutele, miile și milioanele cu blancuri, iar zecimile (dacă ele există) – cu virgulă. Comparați: 42 300 527,75 de lei cu **42.300.527,75** de lei. A doua variantă este mai clară, punctele având misiunea logică, mai ales în cazul în care este și virgula, într-o astfel de combinație numerică.

11. Folosirea greșită a pronumelui de accentuare

O altă greșeală de gramatică, frecventă în limba română, este folosirea greșită a pronumelor de accentuare, care au rolul de a sublinia persoana la care se referă. Dacă o femeie, prezentă în calitate

de martor, spune: „Eu însumi am văzut cele întâmplate”, este greșit, pentru că forma corectă la feminin singular este: „Eu însămi”. Memorizați formele corecte ale pronumelor de accentuare:

Masculin, singular

Masculin, plural

Eu (pe mine, mie) **însumi**

noi (pe noi, nouă) **înșine**

Tu (pe tine, ție) **însuți**

voi (pe voi, vouă) **înșivă**

El (pe el, lui, pe sine) **însuși**

ei (pe ei, lor) **înșiși**

Feminin, singular

Feminin, plural

Eu (pe mine) **însămi**

noi (pe noi, nouă) **însene**

Tu (pe tine) **însăți**

voi (pe voi, vouă) **înșevă**

Ea (pe ea, pe sine) **însăși**

ele (pe ele, lor) **înseși (însele)**

12. Unde și când folosim MAJUSCULE

Vom menționa câteva reguli și la acest capitol. Deși pare banal, amintim din capul locului: cuvântul de început al fiecărei propoziții începe cu literă mare, inclusiv atunci când propoziția precedentă se încheie cu puncte de suspensie, semnul întrebării sau semnul exclamării. Tot cu majusculă începe vorbirea directă sau un citat.

Folosim majuscule în denumirile oficiale ale statelor – se scrie cu inițială mare fiecare cuvânt (cu excepția celor ajutătoare) care intră în componența lor: Republica Moldova, Regatul Unit al Marii Britanii, Statele Unite ale Americii, Republica Populară Chineză.

Tot așa procedăm și în cazul scrierii de nume geografice și teritorial-administrative la toate cuvintele componente (în afară de cele ajutătoare): Capul Verde, Dealul Bălănești, Delta Dunării, cabana Trei Brazi, strada Alexandru cel Bun, Marea Neagră, Munții Carpați, Europa Centrală și de Est.

Denumirile oficiale ale organelor și organizațiilor de stat și politice, naționale și internaționale, ale întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor de masă se scriu cu inițială majusculă la toate cuvintele care intră în componența lor, cu excepția cuvintelor ajutătoare: Guvernul României, Parlamentul Republicii Moldova, Institutul Național al Justiției, Consiliul Superior al Magistraturii, Ministerul Afacerilor Interne, Universitatea de Stat din Moldova, Centrul de Investigații Jurnalistice, Spitalul Republican, Muzeul Literaturii Române „Mihail Kogălniceanu”...

Se scriu cu majusculă numele proprii, inclusiv cele care desemnează marile epoci istorice (Antichitatea, Evul Mediu), războaiele de anvergură (Primul Război Mondial, al Doilea Război Mondial), dar și genericul manifestărilor științifice, culturale, artistice, politice (Conferința Națională a Învățătorilor, Congresul Partidului Național Liberal, Festivalul „Galbenă Gutuie”).

Se scrie cu majusculă fiecare element al denumirilor compuse ale sărbătorilor: Anul Nou, Paștele Blajinilor, Săptămâna Patimilor, 31 August.

Tot cu majuscule vom scrie denumirile de monumente și clădiri publice: Arcul de Triumf, Monumentul Mihai Eminescu, Casa Guvernului. Același stil îl vom folosi și în corespondența oficială la termenii de adresare, inclusiv pronumele, pentru a scoate în evidență prețuirea, considerația, respectul adresat unei persoane: Dumneavoastră, Domnule Director, Domnule Președinte sau Onorat Consiliu.

Inițială majusculă vom folosi la primul cuvânt și al doilea în formulele de politețe de tipul: Domnia Sa, Excelența Voastră, Măria Ta, Sfințenia Sa etc.

Același lucru vom face și atunci când scriem titlurile oficiale și onorifice, numele ordinelor și medaliilor de stat – la toate cuvintele care intră în compunerea lor (cu excepția cuvintelor ajutătoare):

Meritul Științific, Ordinul „Gloria Muncii”, Ordinul „Ștefan cel Mare”.

Majuscula în limba română mai poate fi folosită în scopuri stilistice, atunci când autorul vrea să scoată în evidență anumite cuvinte, persoane, idei etc.

Se scriu cu *LITERE MICI*:

– denumirile neoficiale ale instituțiilor (guvernul moldovenesc, guvernele statelor membre ale UE) și numele domeniilor la care se referă o funcție (ministrul de externe, ministrul afacerilor externe, ministrul justiției, general...), dar în documentele oficiale, numele complete de funcții se scriu cu litere mari: Ministrul Afacerilor Externe;

– numele unor medalii sau premii, precum și titlurile științifice și onorifice: doctor honoris causa, doctor în filologie, membru de onoare al...;

– numele punctelor cardinale: est, vest, sud, nord (răsărit, apus, miază-zi, miază-noapte), dar atunci când au sensul de toponimice - se scriu cu majusculă;

– numele de popoare: american, francez, român etc.

– subdiviziunile organizațiilor, întreprinderilor și instituțiilor vor avea majusculă doar la început: Direcția legislativă a Ministerului Transportului, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție, Secția personal a firmei „K&O”, Direcția instruire și cercetare a Institutului Național al Justiției;

– indicațiile bibliografice și din legislație, urmate de punct: art. = articol; alin. = alineat; pct. = punct; lit. = litera; cap. = capitol; id. = idem, „același, la fel”; op.cit. = opera citată; pag. = pagină; urm. = următoarele; vol. = volum.

13. Lipsa semnelor diacritice face *PATURI* din *PĂTURI*

Scrierea corectă a cuvintelor, dar și ordinea lor în propoziție (topica) sunt foarte importante, iar într-un text juridic – decisive. Sunt cazuri în care ordinea cuvintelor este hotărâtoare în stabilirea sensului și conținutului unei propoziții, tot așa cum sunt cazuri în care noțiunile, termenii și expresiile folosite sunt hotărâtoare în stabilirea sensului și conținutului unui text juridic. De aceea, mai sus, am atenționat autorii de texte juridice ca, după ce au scris textul, să-l mai citească o dată sau de câteva ori cu atenție, analizând cele scrise, redactând greșelile, adăugând literele scăpate sau eliminându-le pe cele apărute în plus pe parcursul scrisului în grabă. O literă omisă într-un cuvânt poate schimba sensul gândului din întreaga propoziție. Și mai grav este atunci când – tot din cauza grabei sau a stângăciei la folosirea tastaturii computerului – nu punem semnele diacritice acolo unde ele sunt necesare. Unul dintre lingviștii consultați de noi este profund indignat de faptul că tot mai multă lume se deprinde să scrie fără diacritice în limba română, una dintre influențe fiind folosirea iresponsabilă a rețelelor de socializare și scrierea mesajelor prin intermediul telefoanelor mobile. Ca să vă convingeți cât de grav poate fi rezultatul în lipsa semnelor diacritice, dăm următoarele exemple.

Forma corectă, prin scrierea cuvântului cu diacritice	Forma greșită, prin scrierea cuvântului fără diacritice
Inculpatul este un om de viță intelectuală.	Inculpatul este un om de vită intelectuală.
A ajuns la țanc (adică la momentul potrivit).	A ajuns la tanc .
Țața a făcut ochi dulci polițiștilor.	Tata a făcut ochi dulci polițiștilor.
Țâncul a intrat în casă.	Tancul a intrat în casă.

Politicianul care acuză este un om cu mai multe fețe .	Politicianul care acuză este un om cu mai multe fete .
Au fost confiscate 245 de pături .	Au fost confiscate 245 de paturi .
A venit spre ziuă și țipa la mine.	A venit spre ziuă și tipa la mine.
Reprezentantul organului fiscal se distra în fața contribuabilului.	Reprezentantul organului fiscal se distra în fata contribuabilului.
Spectatorii se prăpădeau de râs .	Spectatorii se prăpădeau de ras .

14. Cuvinte și expresii corecte necesare pentru redactarea unui act procesual

• Verbe utilizate la redactarea actelor

(referitoare la: victimă, parte vătămată, martor, avocat, inculpat)

<ul style="list-style-type: none"> - a indicat/indică; - a invocat/invocă; - a declarat/declară; - a relatat/relatează; - a subliniat/subliniază; - a demonstrat/demonstrează; - a enunțat/enunță; - solicită; - pretinde; - cere; - consideră; - opinează; 	<ul style="list-style-type: none"> - a exemplificat/exemplifică; - a susținut/susține; - a explicat/explică; - a menționat/menționează; - nefiind de acord, a contestat, - a relevat/relevă; - a reținut/reține; - a expus/expune; - se plânge de; - contestă; - afirmă; - argumentează.
---	--

• Cuvinte și expresii corecte la stabilirea raționamentelor finale

- ✓ În opinia organului de urmărire penală/procurorului;
- ✓ Având în vedere cele relatate;
- ✓ În contextul celor expuse;
- ✓ În lumina considerentelor/considerațiunilor relatate *supra*;

- ✓ Reiterând despre;
- ✓ Ținând cont de cele menționate;
- ✓ Consideră;
- ✓ Accentuează;
- ✓ Constată;
- ✓ Apreciază drept întemeiat/neîntemeiat argumentul;
- ✓ Se reține;
- ✓ Se evidențiază;
- ✓ Se accentuează;
- ✓ Se subliniază;
- ✓ Se concluzionează;
- ✓ Respinge argumentul;
- ✓ Conchide;
- ✓ Concluzionează;

• **Adverbe, conjuncții și expresii introductive/totalizatoare**

Astfel; Așadar; Or; Deci; Iar; Prin urmare; Drept consecință; Citat supra; Citat infra; Sus-menționat; În speță; <i>Ad contrario</i> ; Din sensul; Totuși; În eventualitatea în care;	Precum rezultă; Totodată; De asemenea; În plus; Pe de altă parte; Deși; Chiar dacă; În concluzie; În situația dată; În cazul din speță; La caz; Mai mult; Mai mult decât atât; Suplimentar.
---	--

• **Expresii necesare citării textului normelor de drept**

- ✓ În conformitate cu (preponderent norme procesuale);
- ✓ Conform (preponderent norme materiale);
- ✓ Potrivit (oricare norme);
- ✓ Prin prisma (oricare norme);
- ✓ Din sensul (oricare norme);
- ✓ Din conținutul (oricare norme);
- ✓ Din textul (oricare norme);
- ✓ Analizând textul art., rezultă că (oricare norme).

15. ACCENTUL potrivit la locul potrivit...

Deși în acest ghid nu am urmărit scopul să atragem atenția și asupra unor greșeli de pronunțare, atenționăm că, pe lângă scrierea corectă, este foarte importantă și pronunțarea corectă. În acest sens, vă recomandăm un *Ghid de exprimare corectă*, editat în 2014 de Institutul de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei.

Aici aducem drept exemplu câteva constatări cu schimbări de accent, pe care le veți găsi și în ediția menționată:

- administrator în loc de administrator;
- audit în loc de audit;
- inspector în loc de inspector;
- instructor în loc de instructor;
- standard în loc de standard;
- cumul în loc de cumul;
- amenință în loc de amenenință;
- butelie în loc de buteleie;
- Bruxelles [brüksel] în loc de [brüsel];
- călugărișă în loc de călugărișă;
- pictorișă în loc de pictorișă;
- chelnerișă în loc de chellnerișă;
- să determine în loc de să determine;
- diplomă în loc de diplomă;

- dîspută în loc de dispută;
- domină în loc de domină;
- editor în loc de editor;
- epocă în loc de epocă;
- juriiul în loc de juriul;
- industriie în loc de industrie;
- miros în loc de miros;
- mizer în loc de mizere;
- mottoo în loc de mottoo;
- studio în loc de studioo;
- taxi în loc de taxi;
- (Premiul) Nobel în loc de (Premiul) Nobel;
- Rusia în loc de Rusia.

16. Cum scriem NUMERALELE

Numeralele se scriu cu litere sau cu cifre.

În documentele din domeniul statistic se utilizează cifre pentru toate numerele cardinale; în toate celelalte tipuri de documente, numerele de la unu la nouă se scriu cu litere.

Exemplu: o perioadă de cinci ani.

În limba română numerele *cardinale* până la nouă, inclusiv, se scriu cu litere. **Exemplu:** două loturi de; cele șapte întreprinderi.

Numerele *ordinale* se scriu, de regulă, cu litere.

Exemplu: al treilea paragraf; a treizeci și doua sesiune.

Numerele *ordinale compuse* cu numeralul **două** se folosesc atunci când substantivul determinat este de genul feminin.

Exemplu: a douăsprezecea parte; pentru a douăzeci și doua oară.

Numerele *ordinale compuse* cu numeralul **doi** se folosesc atunci când substantivul determinat este de genul masculin sau neutru.

Exemplu: al doisprezecelea considerent; al douăzeci și doilea reclamant.

Numeralele ordinale se pot scrie cu cifre arabe sau romane, în funcție de textul original.

17. Folosim corect *GHILIMELELE* și *PARANTEZELE*?

Tot mai des întâlnim în textele scrise, inclusiv cele scrise de ziariști, deschiderea incorectă a ghilimelelor în cazul citatelor – sus, nu jos. În plus, devine deja o tradiție iritabilă faptul că unii autori încheie citatul mai întâi cu punctul, după care folosesc ghilimele închise.

Greșit: Martorul a declarat următoarele: ”C.T. era în stare de ebrietate și înjura trecătorii”. Reținutul insistă asupra nevinovăției sale: ”Automobilul îmi aparține și nu eram beat la volan.”

Corect: Martorul a declarat următoarele: „C.T. era în stare de ebrietate și înjura trecătorii”. Reținutul insistă asupra nevinovăției sale: „Automobilul îmi aparține și nu eram beat la volan”.

Încă de pe când a apărut scrisul, se știe că fiecare propoziție se termină cu un punct cu semnul întrebării, semnul exclamării sau cu puncte de suspensie, după care, dacă există, textul continuă cu următoarea propoziție, începută cu literă mare. În limba română, dacă citatul însuși se încheie cu un semn de punctuație – semnul întrebării, semnul exclamării și puncte de suspensie –, acesta apare obligatoriu înainte de închiderea ghilimelelor, fără să compromită prezența semnelui de punctuație final – punctul. Citarea se face utilizând următoarele tipuri de ghilimele: „...”.

Vă prezentăm și cum pot fi folosite parantezele. Parantezele rotunde și cele drepte pot fi clasificate astfel:

- nivelul 1: (...).
- nivelul 2: [...(...)...].
- nivelul 3: (...[...(...)...]...).

Situații în care folosim sau nu **PUNCTUL**

Atunci când un enunț se încheie cu paranteză, **punctul se pune după paranteză**. De altfel, ca și în cazul în care se încheie cu ghilimele.

Exemplu: Dosarul a fost clasat, deoarece lipsește unul dintre principalii bănuți – Ion Scurtu (este plecat din țară).

Atunci când enunțul se încheie cu *etc.* sau *ș.a.m.d.*, **nu se utilizează încă un punct** pentru a marca finalul.

Exemplu: În săptămâna curentă vom avea mai multe evenimente: conferințe, seminare, lansări de carte, ședința consiliului de conducere etc.

Punctul se folosește în numerotarea subdiviziunilor unui capitol.

Exemplu: 2.9.3. Sumele încasate necuvenit de la fond se recuperează de la furnizorii de servicii medicale care au avut sau au relații contractuale cu casele de asigurări de sănătate, în termenul de prescripție de trei ani. Dar, atunci când se face referire la o astfel de subdiviziune, **nu se pune punct la final**.

Exemplu: Recuperarea sumelor prevăzute la punctul **2.9.3** se efectuează de casele de asigurări de sănătate, în condițiile legii.

18. Respectăm **ACORDUL** dintre subiect și predicat

În niciun caz nu pot fi admise abateri de la regulile acordului dintre subiect și predicat. Predicatul se acordă în număr și persoană cu subiectul, iar în cazul predicatului nominal numele predicativ se acordă, suplimentar, în gen și caz cu subiectul. La acest capitol, găsiți *Ghid de exprimare corectă*, editat în 2014 de Institutul de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei. Totuși vă prezentăm și câteva exemple.

- Conducerea le-a promis că **vor** achita restanțele salariale.

Corect: Conducerea le-a promis că **va** achita restanțele salariale.

- Republica Moldova este una din țările care **a** aderat la acest proiect.

Corect: Republica Moldova este una dintre țările care au aderat la acest proiect.

- Guvernul a promis că se va analiza cererile protestatarilor.

Corect: Guvernul a promis că se vor analiza cererile protestatarilor.

- Acum martorul, alături de ceilalți invitați, pot părăsi sala de ședințe.

Corect: Acum martorul, alături de ceilalți invitați, poate părăsi sala de ședințe.

- Aceste victorii este ceva normal.

Corect: Aceste victorii sunt ceva normal.

- Răspunsurile Procurorului General i-a nemulțumit pe protestatari.

Corect: Răspunsurile procurorului general i-au nemulțumit pe protestatari.

- Aceasta va examina candidații și vor elibera un certificat medical.

Corect: Aceasta va examina candidații și va elibera un certificat medical.

- SUA a acuzat China că menține yanul subevaluat...

Corect: SUA au acuzat China că menține yanul subevaluat (SUA = Statele Unite ale Americii, plural).

- Numărul locurilor de muncă vor crește.

Corect: Numărul locurilor de muncă va crește.

- Instanța noastră a lansat o campanie în care vă îndemnăm să participați.

Corect: Instanța noastră a lansat o campanie în care vă îndemnăm să participați.

- Poate va fi o candidatură comună, dar poate va fi și mai multe.

Corect: Poate va fi o candidatură comună, dar poate vor fi și mai multe [candidaturi].

- Reducerea din cuantumul cheltuielilor **sunt** o altă sursă de economisiri.

Corect: Reducerea din cuantumul cheltuielilor **este** o altă sursă de economisiri.

Să nu uităm de CRATIMĂ

Cratima nu este precedată sau urmată de blank (un spațiu).

Se scriu cu cratimă formele articulate ale **împrumuturilor** și ale **toponimelor** al căror final prezintă deosebiri între scriere și pronunțare: *acquis-ul, Bruxelles-ul, site-ul*. Tot cu cratimă se scriu **anumite derivate cu prefixele ex-**, care au sens de „fost” (*ex-prim-ministru, ex-președinte*), **ante-**, **post-**, care au ca bază un an calendaristic (*ante-'89, post-'89*), sau **pro și non-** (în abrevierile *pro-UE, non-UE*) etc.

Derivatele obișnuite formate cu aceste prefixe se scriu într-un singur cuvânt (*preaderare, proeuropean, postcomunist, interregional, nonviolență, antipersonal*). Scrierea derivatelor cu prefixele **ne-** și **non-** trebuie întotdeauna verificată în *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*. Astfel, este acceptată forma *neguvernamental*, dar este considerată incorectă forma *nonguvernamental*.

19. Să nu încurcăm articolele posesive A, AL, AI, ALE

Și articolul posesiv genitival (a, al, ai, ale) este deseori folosit greșit. Forma articolului posesiv depinde de substantivele feminine, neutre sau masculine, la singular sau plural, pe care le determină în funcție de sensul mesajelor transmise. Dacă spunem „o rochie a Valentinei”, se observă că acordul se face cu substantivul determinat – „rochie”, nu cu substantivul la genitiv. Aceasta este prima regulă.

Mai dificil este atunci când între atributul exprimat printr-un substantiv la genitiv și substantivul determinat apare o altă parte de vorbire. În multe cazuri, această altă parte de vorbire este tot un sub-

stantiv. Important e să determinăm substantivul cu care acordăm articolul posesiv genitival.

Iată câteva exemple:

- de dragul poporului și **a** soluționării crizei... – *corect*: de dragul poporului și **al** soluționării crizei;
- controlul la psihiatru **a** fostului director – *corect*: controlul la psihiatru **al** fostului director;
- raportul cu date și nume concrete **a** celor implicați – *corect*: raportul cu date și nume concrete **ale** celor implicați;
- criza financiară prevede noi reduceri **a** cheltuielilor – *corect*: criza financiară prevede noi reduceri **ale** cheltuielilor;
- reducerea plafonului maxim **a** donațiilor benevole – *corect*: reducerea plafonului maxim **al** donațiilor benevole;
- este în folosul tuturor, mai ales **a** copiilor – *corect*: este în folosul tuturor, mai ales **al** copiilor;
- absolvenți **a** liceelor – *corect*: absolvenți **ai** liceelor;
- transport **a** gazelor – *corect*: transport **al** gazelor;
- inspecții **a** piețelor agricole – *corect*: inspecții **ale** piețelor agricole;
- prezentări de modă **a** designerilor moldoveni – *corect*: prezentări de modă **ale** designerilor moldoveni;
- reducere fără precedent **al** celor care... – *corect*: reducere fără precedent **a** celor care...
- demisia procurorului și **al** lui Drăganca – *corect*: demisia procurorului și **a** lui Drăganca;
- reprezentanți **ale** companiilor – *corect*: reprezentanți **ai** companiilor;
- să voteze proiectul de lege **al** bugetului – *corect*: să voteze proiectul de lege **a** bugetului;
- colegii de breaslă **al** socrului mare – *corect*: colegii de breaslă **ai** socrului mare;
- victime **ai** propriilor copii – *corect*: victime **ale** propriilor copii.

20. VERBA VOLANT, SCRIPTA MANENT

Juriștii folosesc frecvent expresii în limba latină. Unele dintre ele sunt atât de des folosite încât au fost asimilate vorbirii curente. Expresiile din limba latină care se întâlnesc în acte (de exemplu: *a posteriori*, *a priori*, *ad valorem*, *bona fide*, *de facto*, *de jure*, *ex officio*, *inter alia*, *mutatis mutandis*, *pro rata* etc.) nu se traduc în limba română și se scriu cu italice. Exemplu: norme administrative relevante a căror respectare este obligatorie, *de jure* sau *de facto*. Regretabil e că autorii care le utilizează nu întotdeauna cunosc semnificația lor. Pe lângă cele încetățenite în vocabularul juridic, vă mai aducem și următoarele exemple:

Súper ómnia veritas – Adevărul înainte de toate.

Malítius non indulgéndum est – Nu trebuie să tolerăm abuzurile.

Bóna fíde – Cu bună credință, în mod sincer.

Pro memória – Pentru memorie. (Formula se mai folosește în diplomație pentru a reaminti legile perimate de demult.)

Fáctum notórium – Fapt bine cunoscut. (Fapt care la judecată se examinează ca absolut veridic și de aceea nu cere argumente.)

Memorándum – Ceea ce trebuie ținut minte. (Document diplomatic care cuprinde expunerea faptelor sau argumentelor juridice care privesc relațiile dintre state.)

Non bis in ídem – Pentru aceeași faptă nu se pedepsește de două ori.

Persóna gráta (sau non gráta) – Persoană agreeată (sau indezirabilă). În limbaj diplomatic, în cazul în care reprezentantul unui stat străin este acceptat pentru acreditare sau când acesta nu mai este dorit și i se pune în vedere să părăsească țara respectivă.

Verba volant, scripta manent – Vorbele zboară, scrisul rămâne.

Vox populi, vox Dei – Vocea poporului este vocea lui Dumnezeu.

Grosso modo – În linii mari, judecând în ansamblu.

Fiat lux! – Să se facă lumină!

Modus vivendi – Mod de a trăi.

A contrario – În sens invers.

Ad absurdum – Până la absurd.

Memento mori – Nu uita că ești muritor.

Ad-hoc – Pentru aceasta sau în acest scop.

Divortium bona gratia – Divorț prin buna înțelegere.

A priori – Rezultat din cele precedente, bazat numai pe rațiune.

Bona fide – Cu bună credință.

Casus belli – Caz de război.

Corpus delicti – Corpul delict.

De facto – De fapt.

De iure – De drept, potrivit legii.

A fortiori – Cu atât mai mult.

De lege ferenda – Despre legea propusă (în sensul, despre legea viitoare).

De lege lata – Despre legea existentă.

Facta probantia – Fapte probatorii.

Grosso modo – În mare/în linii mari.

Honoris causa – Datorită meritelor.

In concreto – În concret.

In abstracto – În abstract.

Mea culpa – Vina mea.

Per a contrario – Prin opoziție.

Dura lex sed lex – Legea e aspră, dar e lege.

Post delictum – După săvârșirea delictului.

Post factum – După consumarea faptului.

Regina probationum – Regina probelor.

Ab initio – De la început.

Res iudicata – Lucru judecat.

Sine die – Fără termen.

Actio civilis – Acțiune civilă.

Tabula rasa – Tablă ștersă.

Ultima ratio – Ultimul argument.

21. **TOPICA gramaticală este „haina curată” a unui text**

Există cazuri în care, atunci când citești o propoziție, nu înțelegi gândul sau gândurile exprimate în ea. O recitești, îți frământă mințile și te revolți: oare ce a vrut să spună autorul sau de ce a spus-o astfel încât e foarte greu să-i înțelegi mesajul? De aceea, spuneam că trebuie evitate frazele prea complexe care conțin mai multe componente, propoziții subordonate sau incidente. Dar deseori exprimarea gândului este încurcată din cauza că autorul nu respectă topica gramaticală, ceea ce înseamnă ordinea cuvintelor într-o propoziție.

În comparație cu alte limbi, româna se caracterizează printr-o mare libertate în ceea ce privește ordinea cuvintelor în propoziție. Asta – datorită faptului că formele paradigmatică ale numelui și ale verbului sunt clar distincte. Totuși există anumite norme și pentru topica românească. În acest sens, filologii dau drept exemplu spusele lingvistului Iorgu Iordan, care consideră că „ordinea cuvintelor se supune unei singure reguli: elementul cunoscut este urmat de cel necunoscut; așadar, determinatul precedă determinantul. Astfel, atributul stă după substantiv, iar obiectul și complementul – după verb. Subiectul și predicatul sunt independente unul de altul, dar raportul dintre ele seamănă cu acela dintre determinat și determinant, în sensul că subiectul este elementul cunoscut, predicatul – elementul necunoscut și de aceea unul se pune înaintea celuilalt”.

De exemplu, dacă formulăm enunțul „Sub roți în timpul accidentului a nimerit victima”, comitem o eroare de topică. La fel și dacă spunem: „De galbenă automobilul culoare era”. După ce reaşezăm cuvintele în ordinea corectă, adică după ce refacem topica, obținem enunțurile normale: „Victima a nimerit sub roți în timpul accidentului” și „Automobilul era de culoare galbenă”.

Topica are și capcanele ei, mai ales în cazul folosirii semi-adverbelor „*tot*”, „*mai*” și „*cam*” în propoziție. Deseori apar anumite nelămuriri privind locul pe care pot să-l ocupe în propoziție. Bunăoară,

iată o formă greșită: „Mai te prezinți la ședința de judecată?”. Topica cea corectă în propoziție este: „Te mai prezinți la ședința de judecată?”.

Topică nu este și nici nu poate fi întâmplătoare, căci de locul fiecărei părți de propoziție depinde sensul și logica enunțului. Lingvistul Irina Condrea a atenționat în câteva rânduri că în limba română ordinea cea mai obișnuită este subiect – predicat – complement. De exemplu: „Procurorul a pornit urmărirea penală”, iar toate celelalte caracteristici vor sta în postpoziție, adică după părțile de propoziție. De exemplu: „Procurorul de la Procuratura Strășeni a pornit imediat urmărirea penală în cazul dat”. Dumneai atrage atenția asupra faptului că și mai grave sunt urmările în cazul când propoziția atributivă dintr-o frază este plasată incorect față de substantivul la care se referă și aduce următorul exemplu selectat din mass-media: „Președintele rus, Vladimir Putin, care a efectuat, luni, o vizită în Egipt, i-a oferit omologului său egiptean, Abdel Fattah al-Sisi, o armă *Kalașnikov*, cu care a mers la Opera din Cairo”. Din ceea ce s-a scris, ar trebui să înțelegem că oficialul egiptean a mers cu această armă *Kalașnikov* la operă, lucru de-a dreptul incredibil. De fapt, sursa de referință utilizează o altă topică: „Președintele rus, Vladimir Putin, care efectuează o vizită în Egipt, i-a oferit o armă *Kalașnikov* omologului său egiptean, Abdel Fattah al-Sisi, cu care a mers la Opera din Cairo”. Astfel, aici subordonata este plasată lângă numele oficialului, ceea ce înlătură echivocul.

P.S.

(Post-scriptum)

Aici punem punct, în speranța că acest ghid va fi de real folos pentru publicul juridic, iar textele juridice vor fi scrise într-o formă mai cizelată din punct de vedere lingvistic.

Machetare computerizată: *Svetlana Cersac*
Copertă: *Vitalie Leca*

Com. 2990
Întreprinderea de Stat Firma Editorial-Poligrafică
„*Tipografia Centrală*”
MD-2068, Chişinău, str. Florilor, 1

Acest ghid a fost pregătit în baza analizei stilistice a unor acte judecătorești propuse spre redactare pentru a fi editate (ca model) în volume apărute cu sigla Institutului Național al Justiției. În paginile lui, autorii s-au referit la cele mai frecvente incorectitudini și inadvertențe lingvistice comise în prezent la scrierea textelor juridice.

